

PAPA FRANJO: PONTIFIKAT NADE*

prof. dr. sc. Stjepan BALOBAN
Đurđica TRPUTEC, mag. theol.

Sažetak

Početak pontifikata pape Franje izazvao je veliki interes u svijetu i Crkvi. Samim odabirom imena bio je naznačen program pontifikata usmjeren na siromahe, postizanje jedinstva i mira među narodima i kršćanima te na program unutarcrkvene reforme. U svojim apelima Papa se s jednakom odgovornošću obraća svjetskim moćnicima na račun nepravednog gospodarskog sustava i Crkvi koja bi trebala biti više evangelizatorski, a ne autoreferencijalno usmjerena. Kao reakcije na spomenuta nastojanja pape Franje uslijedile su brojne kritike iz svijeta, ali i iz same Crkve. To su bili poticaji za ovaj rad u kojem se nastoji ukazati na pozitivno djelovanje pape Franje pod vidom nade, prepoznatljivo kao *pontifikat nade*. Iz rada proizlazi autentičnost svjedočanstva evanđelja Isusa Krista u životu pape Franje za vrijeme, ali i prije pontifikata. Rad se sastoji od tri poglavlja. Prvo poglavlje, pod naslovom: *Životni put Jorgea Maria Bergoglia – pape Franje*, opisuje život Jorgea Maria Bergoglia prije pontifikata, kao ključnog za razumijevanje kontinuiteta života i djelovanja u samom pontifikatu. U drugom poglavlju, koje nosi naslov: *Papa koji budi nadu u svijetu*, analiziraju se poticaji pape Franje na području različitih periferija u današnjem svijetu. Uz egzistencijalne periferije ukazuje se na značenje učenja i gesta pape Franje prema periferijama ekumenizma te međureligijskog dijaloga, kao trajnih putova ostvarenja nade u svijetu. U posljednjem, trećem poglavlju: *Papa koji budi nadu u Crkvi* analizira se viđenje pape Franje na život u Crkvi, kako u odnosu na negativnosti koje se događaju, tako i s obzirom na pozitivnosti koje bude nadu, te vraćaju snagu u evangelizacijsko djelovanje Crkve u suvremenom svijetu.

Ključne riječi: pontifikat nade, simbolika puta, periferije, ekumenizam i međureligijski dijalog, promjene u kršćanskom životu, duhovna svjetovnost, kršćanin s punim radnim vremenom.

* Riječ je o pisanom diplomskom radu koji je studentica Đurđica Trputec napisala pod mentorstvom prof. dr. sc. Stjepana Balobana na *Katedri socijalnog nauka Crkve* Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Budući da je riječ o diplomskom radu s veoma aktulanom temom, koji je pohvaljen kako od mentora tako i od Povjerenstva za polaganje diplomskog ispita (ak. god. 2015./2016.), rad pripremljen za tisak objavljujemo u koautorstvu mentora i studentice.

Stjepan BALOBAN – Đurđica TRPUTEC: *Papa Franjo: Pontifikat nade*

Uvod

Živimo u vremenu u kojem smo suočeni s različitim kulturalnim i socijalnim procesima koji utječu na promjene u Crkvi i svijetu. Promatrajući tako znanstveni, tehnološki i ekonomski napredak koji je početkom novog tisućljeća dosegnuo svoj vrhunac u razvoju čovječanstva, istovremeno uočavamo posljedice tog napretka, nastanak potrošačkog mentaliteta koji se okrenuo protiv samog čovjeka. Prema takvim konzumerističkim i hedonističkim društvenim kriterijima čovjekova sreća i budućnost ovise isključivo o količini potrošnje i posjedovanju materijalnih dobara. Postojeće ideologije poput neoliberalnog kapitalizma i marksizma apsolutiziraju gospodarstvo, dok je čovjek stavljen u drugi plan, postaje konzument i objekt tržišta. Tako život ljudi postaje prožet ekonomizmom i ravnanjem po zakonima gospodarstva. Također, čovjekova vrijednost više nije u njegovu biću, postojanju, nego u tome koliko i što posjeduje. Na taj način stvara se kultura odbacivanja, u čijim je temeljima isključen sam čovjek. Protiv postojeće kulture odbacivanja i isključivanja, posebno se zauzela Crkva na čelu s njezinim poglavarima. Papa Franjo jedan je od najvećih kritičara suvremenog ekonomskog sustava koji uništava čovjeka, njegovo dostojanstvo, obitelj, opće dobro naroda, koji gasi nadu u bolju sadašnjost i budućnost. Stoga je početak Franjina pontifikata s razlogom izazvao veliki interes u svijetu i Crkvi.

Samim odabirom imena bilo je jasno kako u pozadini stoji program pontifikata, usmjeren na siromahe, postizanje jedinstva i mira među narodima i kršćanima te na program unutarcrkvene reforme. Drugim riječima, naspram kulture odbacivanja papa Franjo zalaže se za kulturu susreta, izlaska, međusobnog prihvaćanja i razumijevanja. Osim apela upućenog svjetskim vođama na račun nepravednog gospodarskog sustava koji napredak gleda kroz razvoj kapitala, a ne čovjeka, Papa se obraća i Crkvi koja nosi veliku odgovornost prema svijetu. U apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium* iznosi glavni program kako bi Crkva trebala više evangelizatorski djelovati u današnjem svijetu, ne biti autoreferencijalna (previše usmjerena na samu sebe), nego se otvoriti svijetu, izaći na periferije egzistencije, boriti se za čovjekovo dostojanstvo i naviještati radosnu vijest evanđelja svima koji žive u beznađu, neimaštini, duhovnom i materijalnom siromaštvu. U tom kontekstu, kao reakcije na nastojanja pape Franje, uslijedile su i brojne kritike. Svijet ga je okarakterizirao kao onoga koji dolazi s kraja svijeta i ne poznaje ekonomske sustave Zapada, prozvali su ga Papom koji demonizira kapitalizam, onim koji previše upliće etiku u politiku te da se naglašenim govorom o siromašnima predstavlja kao pauperist i utopist koji teži neostvarivom uređenju društva. No više od tih optužbi

začudjuće je što iste kritike upravljene na račun pape Franje dolaze i iz pojedinih dijelova Crkve. Sve je to pobudilo interes da se u okviru diplomskog rada dublje prouči nauk pape Franje od početka njegova pontifikata. Stoga se u ovom radu, koristeći se literaturom o životu i djelovanju pape Franje, kao i dokumentima crkvenog učiteljstva, nastoji prikazati na koji to način i s kojim ciljem Papa upućuje riječi Evanđelja i socijalnog nauka svijetu i Crkvi te, naposljetku, zbog čega se pontifikat pape Franje može smatrati ujedno pontifikatom nade za budućnost svijeta i Crkve.

Rad je podijeljen na tri poglavlja te uvod i zaključak. U prvom poglavlju pod naslovom: *Životni put Jorge Maria Bergoglia – pape Franje* prikazuje se presjek životnog puta pape Bergoglia prije pontifikata, koji je ključ za kasnije razumijevanja pontifikata nade kao središnje teme rada. Prisutna u svijetu, Crkva je dužna sudjelovati u njegovoj izgradnji kao aktivni sudionik, a ne samo kao pasivni promatrač; stoga se u drugom poglavlju, koje nosi naslov: *Papa koji budi nadu u svijetu*, ukazuje na Papin socijalno-politički angažman oko siromašnih i isključenih naspram socijalne nejednakosti i postojeće ekonomije isključivanja te se ističe važnost ostvarenja ekumenskog jedinstva i međureligijskog dijaloga kao nade svijeta. Nakon Papinog obraćanja svijetu u posljednjem, trećem poglavlju: *Papa koji budi nadu u Crkvi*, tematizira se Papina poruka upućena Crkvi i pastoralnim djelatnicima, osobito kroz izazove s kojima se u svijetu susreću. Kako bi Crkvi vratio nadu u misijski zanos, papa Bergoglio ističe važnost obnove susreta s Isusom Kristom, nakon čega slijedi poziv na izlazak i svjedočanstvo koje jača samu Crkvu i vodi ju prema susretu sa svijetom.

1. Životni put Jorgea Maria Bergoglia – pape Franje

Opis životnog puta neke osobe ne podrazumijeva samo navođenje ključnih godina i s njima povezanih događaja. Kroz životni put upoznajemo vrijednosti i specifičnosti pojedine osobe te njezinu jedinstvenost. Upoznajemo osobu kroz susrete s različitim životnim prilikama i njezinim odlukama. Prema tome, životni je put intimniji način poniranja u život neke osobe koju želimo upoznati. Također, prikaz nečijeg životnog puta daje mogućnost da se drugi pronađu u istim ili sličnim životnim situacijama. Ovim prvim poglavljem zato se želimo dublje susreti s osobom pape Franje krenuvši od njegove prošlosti da bismo bolje razumijeli njegov život i djelovanje u sadašnjosti te nastojanja usmjerena prema budućnosti.

1.1. Argentinski sin talijanskih korijena

Ovaj metaforički podnaslov prvog poglavlja uvodi nas u misao i život pape Franje - Jorge Maria Bergoglia počevši od preseljenja Bergogliovih iz Italije u Argentinu, zatim rođenja i odrastanja Jorge Maria, sve do njegova otkrivanja poziva, ređenja i svećeničkih službi. Kroz hod ovog životnog puta uočiti ćemo da je Jorge Mario, rođen u Argentini, istinski argentinski sin, sin Crkve i naroda kojem se kao čovjek, svećenik i biskup predao u potpunom služenju. Međutim, kroz život u Argentini nije zaboravio na svoje talijanske korijene, korijene kojima ostaje vjeran i kojima se s radošću vraća po izabranju za rimskog biskupa.

1.1.1. Preseljenje obitelji Bergoglio iz Italije u Argentinu

Bricco Marmorito, zaselak Portacomara Stazionea, nalazi se sjeverno od glavnoga grada Astija u Pijemontu¹. To je mjesto iz kojeg obiteljske korijene s očeve strane nosi papa Franjo.² Međutim, lijepo su mjesto, poznato po dobrim vinima, početkom dvadesetog stoljeća zbog pojave fašizma, neimaštine i nesigurnosti mnogi napuštali – „Mi emigro per magnar“³ – u nadi za boljim životom iseljavajući preko Atlanskog oceana u Latinsku Ameriku. Dio te dramatične stvarnosti talijanskog iseljavanja prema Latinskoj Americi doživjela je i obitelj Bergoglio, točnije djed i baka te otac Jorgea Maria Bergoglia - budućega pape Franje⁴. Budući da su već 1922. g. trojica braće Giovannija Angela, djeda Jorge Maria, odselila u Buenos Aires i pokrenula vlastitu tvrtku, razlog napuštanja talijanskog tla obitelji Bergoglio nije bio isključivo ekonomski. Starije je bilo teško, ali u Italiji su imali ono što je obitelji bilo najpotrebnije. Odlučujući razlozi bili su više političke naravi, kao i želja za ponovnim zbližavanjem i zajedničkim životom s vlastitom rodbinom.⁵

Zanimljivo je uočiti kako su komplikacije oko preseljenja zadržale obitelj Bergoglio u Italiji više od predviđenog vremena te se nisu ukrcali na planirani brod

¹ Pijemont je regija u sjeverozapadnoj Italiji.

² Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, Zagreb, 2013., 15-18.

³ Prijevod: 'Odlazim trbuhom za kruhom'.

⁴ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 15.

⁵ Usp. Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo. Cjelovita biografija – život, ideje i poruke*, Split, 2013., 75-76. Italija je nakon prvog svjetskog rata (1914.-1918.) izašla kao pobjednica, ali s malim teritorijalnim dobitcima. To je u Italiji izazvalo političku, društvenu i gospodarsku krizu, koja je uzrokovala nastanak fašizma. Prvi val iseljeničtva iz Italije obilježen je 1922. kada je bio 'marš na Rim' kojim je B.Mussolini izvršio državni udar za sastavljanje nove vlade. Godine 1925. preuzima svu vlast i tada započinje fašistička diktatura čije su ideje bile: nacionalizam, država iznad svega, mržnja prema demokraciji, rasizam, stvaranje imperija pomoću nasilja, samodostatno gospodarstvo pod kontrolom države. Drugi veliki val iseljenika dogodio se nakon toga 1929. godine, kada je otišla i obitelj Bergoglio.

Principessa Mafalda, koji se potopio sjeverno od Brazila, već su otputovali nekoliko dana kasnije ukrcajše se na brod Giulio Cesare kojim su u siječnju 1929. g. sretno stigli u Argentinu.⁶ Tako je godina njihova dolaska istovremeno bila obilježena novim iseljeničkim valom i argentinskom krizom koja je trajala sve do 1932. g. Gospodarska kriza u Argentini imala je razoran učinak za većinu stanovništva pa tako i za Bergogliove. Ljudi su ostajali bez ičega. Mnogi su bili osuđeni na život na ulici nakon što su im banke svojim kamatama ukrale kuću te su zbog toga bili prisiljeni prodati čak i obiteljsku grobnicu.⁷ Jasno je kako za Bergogliove novi početak na drugom kraju svijeta nije obećavao život bez briga i problema, ali nisu gubili nadu! Ponovno su započeli s istom jednostavnošću s kojom su i došli. U jednom dijelu knjige *Papa Franjo – cjelovita biografija* auctor navodi riječi sestre Jorgea Maria koja svjedoči kako su oduvijek bili dostojanstveno siromašni i da se u kući ništa nije bacalo.⁸ Odjevni predmeti su se prekrojavali, popravljali, krpali, kako bi se mogli dalje nositi. Takav skroman način života jedne obitelji morao je utjecati na druge obitelji i njihov način života toga vremena. Nameće se pitanje: koliko obitelji danas tako razborito, krjeposno, skromno, ponizno, a radosno živi? Koliko je samo obiteljskih svađa, čiji je povod upravo nedostatak ili nezadovoljstvo materijalnim? Smatramo da je obitelj Bergoglio tada bila veliki primjer drugima u ispravnom odnosu prema materijalnome koje nije cilj, nego sredstvo čovjekova života. Današnjoj Crkvi i svijetu život obitelji Bergoglio poziv je na nadu da se odvažimo živjeti skromno, dostojno i radosno te da kroz umjerenost i skromnost znamo prepoznati prave obiteljske i životne vrijednosti.

1.1.2. Rođenje, djetinjstvo i mladost Jorge Maria

Bergoglierovi su živjeli u četvrti Flores u Buenos Airesu, glavnom gradu Argentine. Tamo su se upoznali i roditelji Jorgea Maria Bergoglia. Otac Mario Giuseppe Francesco i majka Regina Maria Sivori vjenčali su se samo godinu dana nakon što su se upoznali, tj. 1935. g. Odmah nakon toga, 17. prosinca 1936. g., rodio se Jorge Mario, prvo od petero djece.⁹ Jorge je imao još dva brata: Alberta Horacija i Oscara Adriana te dvije sestre: Martu Reginu i Mariju Elenu.¹⁰

U prvim godinama života Jorgea Maria posebno društvo pravila mu je baka Rosa Margherita, o kojoj i danas rado govori i rado je se prisjeća. Uspomene iz

⁶ Usp. Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo. Cjelovita biografija – život, ideje i poruke*, 75-76.

⁷ Usp. *Isto*, 77.

⁸ Usp. *Isto*, 83.

⁹ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 17.

¹⁰ Usp. *Isto*. Sestra Marija Elena je još jedina živa od braće i sestara.

djetinjstva Jorgea Maria osobito su vezane uz partije briškula¹¹ s ocem, zatim uz subotnja popodneva provedena s majkom pred radioaparatom u slušanju lirskih opera te uz nedjelje provedene s cijelom obitelji na stadionu nogometnog kluba San Lorenzo.¹² Trenutci zajedništva vezani su bili i za njegovanje obiteljskih korijena kroz razgovor na pijemontskom narječju. Tako je Italija uvijek ostala velika poveznica sa životom u Argentini.

Osim igrom, djetinjstvo Jorge Maria od malena je bilo obilježeno kućnim obvezama u kojima je rado sudjelovao jer se kroz to očitivalo zajedništvo u kojem je uživao. O sudjelovanju i pomaganju u obiteljskim obvezama govori i konkretni primjer kada su se njegovoj majci (nakon petog poroda) oduzele noge te sve dok se nije oporavila, nije mogla samostalno spremati ručak. U tom periodu ona je brinula oko pripreme sastojaka koje bi postavljala na stol pa kad bi djeca došla iz škole, slijedila bi njezine upute kako kuhati.¹³ Obiteljski rad kao ostvarenje zajedništva i olakšanje jednih drugima kao cilj. Ovu konkluziju možemo postaviti u odnos s današnjim roditeljima, tj. na koji način se oni odnose prema odgoju i radu te koliko je danas obitelji koje na uključenost djece u obiteljske poslove gledaju kao na način ostvarenja njihova zajedništva. Jasno je vidljivo kako su roditelji Jorgea Maria od samog početka svojoj djeci usađivali radne navike i odgovornost kako bi se lakše integrirali u obiteljske obveze, odnosno u život obitelji i općenito. Sa sigurnošću možemo prošlost Jorgea Maria, budućega pape Franje, postaviti kao veliki izazov, uzor, nadu i poziv današnjoj mladeži da se ne boje rada i odgovornosti, da slušaju roditelje i da u život sa sobom ponesu prave kršćanske vrijednosti koje će biti slika njihove obitelji.

Od 1943. do 1948. g. Jorge Mario pohađao je Osnovnu školu *Antonio Cervino*, a po njezinom završetku započeo je srednju. Nakon toga se upisao na Tehničko-industrijski institut specijaliziran za prehrambenu kemiju.¹⁴ Paralelno uz srednjoškolsko obrazovanje Jorge Mario počeo je raditi u tvornici tekstila u kojoj je

¹¹ Tal. *briscula* – talijanska kartaška igra.

¹² Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 19. Spomenuti nogometni klub San Lorenzo osnovao je salezijanac Lorenzo Massa 1908. godine. Još kao mladić, papa Franjo, osobito je volio igrati nogomet i košarku. Kasnije, tu ljubav prema sportu interpretira kroz međubiteljske odnose, te odgoj djece. Govori kako bi se roditelji trebali igrati sa svojom djecom. Upravo to je i jedno od pitanja koje redovito upućuje roditeljima kada mu dođu na ispovijed.

¹³ Usp. Papa FRANJO, *O životu i vjeri. Razgovor Francesce Ambrogetti i Sergia Rubina s Jorgeom Bergogliom*, Split, 2013., 28. Svoje kuharske sposobnosti, kasnije u životu, prakticirao je kao odgojitelj i rektor kolegija Máximo u San Miguelu, u kojem je živio. Budući da nedjeljom nije dolazila kuharica, Jorge Mario sam je kuhao studentima.

¹⁴ Usp. Gianni VALENTE, *Franjo, papa s kraja svijeta*. Osoba, ideje, stil, Zagreb, 2013., 75.

istovremeno radio njegov otac.¹⁵ Vidimo da Jorge Mario nije imao lako i bezbrižno djetinjstvo i mladost, ali mu je takav način života dao napredovati u životu. Uvijek se s ponosom i radošću osvrće na svoju prošlost i govori kako je zahvalan ocu što ga je poslao raditi jer je to imalo važnu ulogu u njegovu odgoju: „Jako sam zahvalan ocu što me je poslao raditi. Rad je jedna od stvari koja mi je u životu najviše dobra donijela, a osobito taj laboratorij gdje sam vidio sve dobre i loše strane svakog ljudskog pregnuća.“¹⁶ Uz odgovornost prema obitelji, obrazovanju i poslu, nije zanemario vjerski rast i sakramentalni život te je, stoga, redovito pohađao župu San Jose de Flores u kojoj je slavio svete sakramente.¹⁷ Taj tihi hod vjere i pouzdanja u Boga u jednom trenutku bio je osobito značajan jer je shvatio da ostatak svoga života želi apsolutno posvetiti služeći Bogu i Crkvi kao svećenik, kroz sakrament svetoga reda.

1.2. Svećenički poziv i svećeničke službe

Kada govorimo o svećeničkom pozivu Jorgea Maria, čini se kao da mu je moguće utvrditi točan dan i sat. Bila je to jasna odluka iako ju nije mogao odmah realizirati, ali upravo kroz to vrijeme čekanja i različite životne situacije koje su ga snašle, postao je još sigurniji i uvjerljiviji da je svećeništvo njegov put.

1.2.1. Otkrivanje poziva

Dana 21. rujna 1952.¹⁸ zajedno sa svojim kolegama Jorge se spremao za proslavu učeničkoga dana te su u programu imali druženje i izlet u prirodu. Prije izleta, bez posebnog razloga, Jorge je odlučio otići u svoju župu San Jose de Flores. Baš kada se najmanje nadao, imao je odlučujući susret s ocem Duarteom, svećenikom kojega prije nije poznao, a koji je zračio dubokom duhovnošću. Kod njega se ispovijedio i u srcu osjetio da je pozvan te da želi postati svećenik.¹⁹ Taj dan promjenio je njegov život kompletno. Kasnije, već kao kardinal, prisjeća se tih događaja u jednom intervjuu: „Za vrijeme te ispovijedi dogodilo mi se nešto posve neobično, ne znam što, ali nešto što mi je promijenilo život. Rekao bih nešto kao da su me zaskočili dok sam spavao na straži. Bilo je to iznenađenje, zadivljenost jednim susretom i postao sam svjestan što

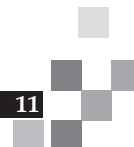
¹⁵ Usp. Papa FRANJO, *O životu i vjeri. Razgovor Francesce Ambrogetti i Sergia Rubina s Jorgeom Bergogliom* 29-30.

¹⁶ *Isto*.

¹⁷ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 21.

¹⁸ Usp. *Isto*, 22. U Argentini se 21. rujna, slavi Dan učenika u spomen na političara i književnika Dominga Faustina Sarmienta (1811.-1888.), koji se zalagao za širenje obrazovanja a kao predsjednik Argentine sagradio je 800 škola.

¹⁹ Usp. Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo. Cjelovita biografija – život, ideje i poruke*, 87-88.

me čeka. To je vjerničko iskustvo: zadivljenost zbog susreta s nekim tko te čeka. Od toga trenutka Bog mi je postao onaj tko te pretekao. Ti ga tražiš, a on je prvi tebe našao. Ti ga želiš susresti, a on prvi dolazi ususret.²⁰ Uz zadivljenost susreta Jorge ističe i milosrdni način na koji ga je Bog pozvao, što će kasnije postati srž njegova djelovanja kao svećenika, biskupa i pape.²¹

Samo iskrenost i otvorenost srca, molitva, duhovno vodstvo te slavljenje sakramenata vode čovjeka do susreta s Bogom koji preobražava. Čovjek po odnosu s Bogom zapravo shvaća kako nije on taj koji dolazi do njega, nego je Bog onaj koji dolazi do čovjeka. Sin Božji za nas se utjelovio i postao čovjekom (usp. Iv 1,14), bio raspet (usp. Lk 23,33-38), umro (usp. Mt 27,45-55), pokopan (usp. Mk 15,42-47) i uskrsnuo na život vječni otkupivši ljudski rod (usp. Mk 16,1-8). Uzašavši na nebo i poslavši „svojega Duha, on je svoju braću – sazvanu iz svih naroda – na otajstven način sazdao kao svoje tijelo.“²² Upravo u Crkvi, kao mističnom Tijelu Kristovu, slavimo svete sakramente, u kojima nam se daruje živi Krist. Upravo po tim sakramentima i životu dostojnog vjernika Jorge Mario upoznao je Gospodina kojega je odlučio nasljedovati u potpunosti žrtvi i predanju kao svećenik.

1.2.2. Dozrijevanje poziva i ređenje

Prošle su četiri godine od prethodno spomenute odlučujuće ispovijedi do ulaska Jorge Maria u bogosloviju. Odluku je donio, ali ju je zadržao u srcu pripremajući se za ulazak. Za to vrijeme nastavio je s dovršavanjem studija i s radom u laboratoriju za analizu. U istom vremenskom periodu, točnije u dvadesetogodini života, iznenada ga je snašla teška upala pluća koja je dovela u pitanje njegov život.²³ Kada je pobijedio upalu i malo se oporavio, Jorge je morao na operaciju u kojoj su mu odstranili gornji dio desnog plućnog krila. Budući da tadašnje medicinske tehnike liječenja nisu bile napredne kao danas, tjedni oporavak bili su teški s užasnim bolovima, no to liječenje bilo je nužno za njegov oporavak. Većina onih koji su mu dolazili u posjet, upućivali su mu riječi koje se bolesniku obično govore u toj prigodi. Samo jedna redovnica, koja ga je spremala za svetu pričest, pomogla mu je shvatiti ispravni smisao toga trpljenja. Prisjeća se Jorge Mario: „Rekla mi je nešto što me jako pogodilo i donijelo mi veliki mir: ‘Nasljeduješ Isusa’.“²⁴ Riječi ove časne sestre za Jorgea

²⁰ Isto, 88-89.

²¹ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 21-25.

²² DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI.1964.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., br. 7, 85. (dalje: LG).

²³ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 22.

²⁴ Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo. Cjelovita biografija – život, ideje i poruke*, 91.

su predstavljale kršćanski ideal i kršćansku zrelost vjere, koja se ne povodi za osjećajima, nego se očituje u patnji. Upravo taj susret sa smrću i patnjom osnažio je njegovo razlučivanje između onoga što je u životu važno od onoga što nije.²⁵ Možemo reći da je to učvrstilo njegovu vjeru i poziv, po kojoj je shvatio da bol može biti blagoslov samo ako ga se prihvati kršćanski. To je objasnio riječima: „Bol sama po sebi nije krjepost, ali krjepostan može biti način na koji ga se prihvaća. Pozvani smo na puninu i sreću, a u toj nas potrazi bol ograničava. Zbog toga čovjek u potpunosti shvaća smisao patnje kroz patnju Boga koji se rodio kao Krist.“²⁶ Tako su patnja, bol i križ, po uzoru na Krista, sjeme uskrsnuća. Od patnje ne treba bježati, nego ju strpljivo prihvatiti. Sveto pismo također svjedoči o smislu patnje govoreći da u njoj treba tražiti samoga Boga jer smo po krštenju u Isusa Krista u smrt njegovu kršteni da bismo mogli zadobiti uskrišenje od mrtvih (usp. Rim 6,3-4). Stoga su patnja, žrtva, bol i smrt nužni da bismo zadobili radost, ispunjenje, blagostanje i život vječni.

Sve to još je više osnažilo Jorgeovu odluku kojom je, nakon što je diplomirao kemijsku tehnologiju, odlučio stupiti u Villa Devoto, biskupijsko sjemenište u Buenos Airesu.²⁷ Nekoliko mjeseci kasnije, 11. ožujka 1958. g., prešao je u novicijat Družbe Isusove.²⁸ Prije nego je bio zaređen za svećenika, poslan je u Čile gdje je stekao osnovna znanja iz humanističkih znanosti. Po povratku u Argentinu 1963. g. diplomirao je filozofiju na Filozofskom fakultetu u San Miguelu,²⁹ a dana 13. prosinca 1969. g., uz blagoslov i podršku obitelji, konačno je primio sakrament svetoga reda.³⁰ Samo godinu dana kasnije, 1970. g., diplomirao je i teologiju.³¹

²⁵ Među svecima se po razlučivanju duhova posebno istaknuo sv. Ignacije Loyolski, utemeljitelj Družbe Isusove. Budući da je i sam papa Franjo isusovac, jasno je zašto u svome pontifikatu često progovara upravo o isusovačkoj nauci razlučivanja duhova. U *Evangelii gaudium*, papa Franjo duhovno razlučivanje pojednostavljuje govorom o evanđeoskom razlučivanju, gdje moramo jasno razlikovati ono što može biti plod Kraljevstva, od onoga što šteti Božjem naumu. Uz prepoznavanje i razlučivanje duhova, presudno je biranje poticaja dobrog duha i odbacivanje poticaja zlog duha. U kontekstu šireg govora o razlučivanju duhova, predlažem knjigu: Ivan Marko RUPNIK, *Duhovno razlučivanje*, Split, 2008.

²⁶ Papa FRANJO, *O životu i vjeri. Razgovor Francesce Ambrogetti i Sergia Rubina s Jorgeom Bergogliom*, 36.

²⁷ Usp. Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, Split, 2013., 135.

²⁸ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 22.

²⁹ Usp. Gianni VALENTE, *Franjo, papa s kraja svijeta*, 75.

³⁰ Usp. Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 135.

³¹ Usp. Gianni VALENTE, *Franjo, papa s kraja svijeta*, 75.

1.2.3. Specifičnosti svećenika i kardinala među pukom

Nakon svećeničkog ređenja Jorge Mario je poslan u Španjolsku u Alcalà de Henares da tamo provede završno razdoblje novicijata. Kasnije je i sam bio učitelj isusovačkih novaka u Villa Barilariju na Teološkom fakultetu u San Joseu i rektor istoimenog velikog kolegija.³² Dana 22. travnja 1973. g. položio je doživotne zavjete, a već u srpnju iste godine izabran je za provincijala Družbe Isusove u Argentini.³³ Službu provincijala vršio je šest godina.³⁴ Godine 1986. otac Bergoglio poslan je u Njemačku na poslijediplomski studij u kojem je želio istražiti misao Romana Guardinija.³⁵ U Njemačkoj se zadržao kraće vrijeme te se ponovno vratio u Argentinu, gdje je vodio kolegij 'Salvatore' u Buenos Airesu i obavljao službu duhovnika i ispovjednika u župi u Cordobi.³⁶ Župljani su ga poznavali kao čovjeka dubokog siromaštva, velikog molitelja, čovjeka nade i kao učenu osobu koja se odlikuje intuitivnom inteligencijom.³⁷ Osim župljana, osobine oca Jorgea Maria osobito je poznavao i cijenio tadašnji nadbiskup Buenos Airesa kardinal Antonio Quarracino, koji ga je htio pridružiti drugoj dvojici svojih pomoćnih biskupa, Héctoru Rubénu Agueru i Rubénu Oscaru Frassiji.³⁸ Tako je papa Ivan Pavao II., na kardinalov prijedlog, potpisao Bergogliovo imenovanje za pomoćnog biskupa Buenos Airesa, te je za biskupa posvećen 27. lipnja 1992. g.³⁹ Ruke su na njega položili, zajedno s nadbiskupom Quarracinom, apostolski nuncij Calabresi i biskup biskupije Mercedes, Luján Emilio Ognénovich.⁴⁰ Samo godinu dana kasnije, 1993. g., kardinal Quarracino imenovao ga je i za prvoga među najbližima – za svoga generalnog vikara. U međuvremenu, kako je kardinal počeo osjećati da mu se zdravstveno stanje pogorša-

³² Usp. Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 25-26.

³³ Usp. *Isto*.

³⁴ Usp. Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo, Cjelovita biografija-život, ideje i poruke*, 99. Ovo razdoblje od šest godina je ključno razdoblje diktature Jorgea Rafaela Videle Redonda, koji, nakon državnog udara kojim je svrgnuta Isabelita Perón, Argentinom vlada od 1976. do 1981. godine. Njegovu je vladavinu obilježilo sustavno kršenje ljudskih prava, što je uključivalo mučenje i ubijanje tisuće osoba, a protiv čega se Jorge Mario u svom pastoralnom djelovanju bezumno borio.

³⁵ Usp. Papa FRANJO, *O životu i vjeri. Razgovor Francesce Ambrogetti i Sergia Rubina s Jorgeom Bergogliom*, 19. Romano Guardini (1885.-1968.) – vodeći katolički teolog i filozof dvadesetog stoljeća, te gorljivi pokretač crkvene obnove. Iako nije sudjelovao na Drugom vatikanskom saboru imao je snažan utjecaj na koncilске oce, te na sadašnjega papu Franju - Jorge Maria Bergoglia i na papu u miru Benedikta XVI. – Josepha Ratzingera.

³⁶ *Cordoba* – drugi argentinski grad po broju stanovnika

³⁷ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 30.

³⁸ Usp. Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 136.

³⁹ Usp. Papa FRANJO, *O životu i vjeri. Razgovor Francesce Ambrogetti i Sergia Rubina s Jorgeom Bergogliom* 13.

⁴⁰ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 31.

va, pokrenuo je postupak za Bergoglio u koadjutora s pravom naslijeđa, tako da nakon njegove smrti može biti uzdignut na čelo nadbiskupije. Tako je 3. lipnja 1997. g. Bergoglio imenovan nadbiskupom koadjutorom, a nakon nepunih devet mjeseci i smrti kardinala Quarracina, 28. veljače 1998. g. postao je prvi isusovac na čelu kurije u Buenos Airesu.⁴¹

Od samih početaka Bergoglioova služba je bila prožeta njegovim vlastitostima - poniznošću i raspoloživošću. Biskupijski svećenici imali su njegov telefonski kontakt broj i mogli su ga zvati u bilo koje vrijeme za pomoć, savjet ili rješenje nekog problema. Stalno je odlazio u pohode crkvama koje su se nalazile pod njegovom jurisdikcijom kako bi hrabrio svećenike da osjete blizinu svoga biskupa. Možemo reći da je on sam bio prvi primjer „pastira koji mirišu po ovcama“⁴², na koji kao biskup i kasnije kao papa, poziva braću svećenike. Jedan od detalja koji govore o brizi, blizini i služenju biskupa Bergoglia je taj da je više puta znao prenoćiti u nekoj župi i bdjeti nad bolesnim svećenikom.⁴³ To govori da su pastiri, svećenici pozvani i postavljeni od Gospodina voditi Božji narod. Gospodin je taj koji poziva na služenje, ali ne samima sebi, nego drugima, po uzoru na njega, dobrog pastira koji polaže svoj život za svoje ovce (usp. Iv 10,11).

Na konzistoriju u Vatikanu 21. veljače 2001. g. papa Ivan Pavao II. imenovao je nadbiskupa Bergoglia kardinalom, a on je tu veliku službu prihvatio u još većoj skromnosti. Na istu skromnost i razboritost pozvao je sve vjernike koji su željeli doći u Rim kako bi ga pozdravili na ceremoniji gdje će primiti znakove kardinalske službe, sa zamolbom da novac koji su namjenili za put radije daju siromašnima.⁴⁴ Uz ove specifičnosti kardinala Bergoglia, koje su kasniji ključ čitanja i razumijevanja njegovih gesta kao pape, stoji i to da nije podlegao svjetovnosti i povlasticama koje mogu pratiti službu kardinala, nego je svoju službu nastavio u poniznosti i jednostavnosti. Tako je, primjerice, odbio stanovati u otmjenoj nadbiskupskoj palači u Olivosu blizu predsjedničke rezidencije i ostao je živjeti u skromnom stanu u buenosaireškoj kuriji.⁴⁵ Također, umjesto da se koristi službenim automobilom s osobnim vozačem, on je nastavio putovati autobusom ili podzemnom željeznicom gdje mu se svatko mogao obratiti. I odjeća

⁴¹ Usp. *Isto*, 33.

⁴² Usp. Papa FRANJO, *Crkva milosrđa*, Zagreb, 2014., 103.-117.

⁴³ Usp. Papa FRANJO, *O životu i vjeri*, 13.

⁴⁴ Usp. *Isto*, 14.

⁴⁵ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 35. Odbijanjem preseljenja iz dvosobnog stana (u kojem je živio kao biskup, koristio peć za grijanje i sam sebi spremao večeru) u nadbiskupsku rezidenciju, želio je pokazati svoj životni stil-odricanje radi opredjeljenja za siromahe.

Stjepan BALOBAN – Đurđica TRPUTEC: *Papa Franjo: Pontifikat nade*

mu je bila ista kao prije – obična reverenda, a za kardinalsko ruho dao je prekrojiti ono koje je pripadalo njegovu prethodniku.⁴⁶

Sve do Biskupske sinode održane u Argentini u listopadu 2001. g., ujedno krizne godine za Argentinu, konkretan lik i djela argentinskog kardinala nisu bili poznati među crkvenim dostojanstvenicima s ostalih pet kontinenata.⁴⁷ Ta Biskupska sinoda u svojim dokumentima opisala je mnoge vidove nečuvene krize koja je vladala Argentinom te tako navodi „...magijsku zamisao države, neodgovorno trošenje zajedničkog novca, ekstremni liberalizam i tiranija tržišta, utaje poreza, manjak poštivanja zakona, kako u njihovu obdržavanju tako i u njihovu donošenju i primjeni, gubitak osjećaja za posao.“⁴⁸ Na Sinodi je nadbiskup New Yorka kardinal Edward Michael Egan nakon rasprave trebao podnijeti referat na temu: *Biskup – služitelj evanđelja Isusa Krista za nadu svijeta*⁴⁹, no zbog svečanosti odavanja počasti žrtvama pokolja poznatog terorističkog napada na tornjeve blizance 11. rujna 2001. g. na njegovo mjesto kao pomoćni relator imenovan je upravo kardinal Bergoglio.⁵⁰ U izlaganju na prethodno spomenutu temu, koje je održao sinodalnim ocima, oslikan je lik biskupa⁵¹ kojeg Crkva treba u vršenju svojeg poslanja na početku trećeg tisućljeća. Biskup je “Božji čovjek koji kroči svojim narodom, čovjek zajedništva i misionarstva, čovjek nade, služitelj evanđelja za nadu svijeta. Znamo da čitav svijet teži toj ‘nadi koja ne postiđuje’ (Rim 5,5), zato biskup mora biti propovjednik nade koja se rađa iz Kristova križa.”⁵² Biskup, dakle, mora biti bliz onima koji su na rubu društva i kojima je svijet marginalizirao svaku nadu. Svojim misijskim duhom i apostolskom odvažnošću dužan je ulijevati nadu jer koliko se sam biskup nada toliko i prima. „Svaka biskupova pastoralna aktivnost bez nade je neplodna“⁵³, reći će. Biskup pred svijetom mora naviještati utjelovljenog Boga u Kristu koji je Bog s ljudskim licem, tj. Bog koji je s nama. Upravo takva sigurnost vjere i navještaja, raspoloživost i velikodušno prihvaćanje, može pobuditi i stvoriti nadu u drugima.

⁴⁶ Usp. *Isto*.

⁴⁷ Usp. Gianni VALENTE, *Franjo, papa s kraja svijeta*, 61.

⁴⁸ *Isto*, 52.

⁴⁹ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 35-36.

⁵⁰ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 35-36.

⁵¹ Usp. Gianni VALENTE, *Franjo, papa s kraja svijeta*, 62-73.

⁵² Usp. *Isto*, 36.

⁵³ *Isto*, 73.

1.3. Izbor novoga Petrova nasljednika - pape Franje

Izboru pape Franje, Jorgea Maria Bergoglia, prethodilo je odreknuće pape Benedikta XVI. na službu rimskoga biskupa. Odluku o napuštanju pontifikata Benedikt XVI. objavio je na javnom konzistoriju 11. veljače 2013. g. kada je odobravao proglašenje nekoliko blaženika svetima.⁵⁴ Briga za Crkvu očita je iz njegovih riječi izgovorenih toga dana, koje prenosi Andrea Tornielli: „Sazvao sam vas na ovaj konzistorij ne samo radi triju kanonizacija nego i da vam obznanim odluku veoma važnu za život Crkve. Nakon što sam savjest višekratno ispitao pred Bogom, došao sam do uvjerenja da moja snaga zbog poodmakle dobi više nije dovoljna za primjereno vršenje Petrove službe... Potpuno sam svjestan, dodao je Benedikt XVI. kako se ova služba zbog svoje duhovne naravi mora obnašati ne samo djelima i riječima nego jednako trpljenjem i molitvom. Ipak, u današnjem svijetu izloženu brzim promjenama i potresenu vrlo važnim pitanjima za život vjere, za upravljanje Petrovom lađom i za navještanje evanđelja potrebne su i tjelesna i duhovna snaga, koja je u meni posljednjih mjeseci toliko opala tako da moram priznati kako više nisam u stanju dobro obavljati povjerenu mi službu. Zato duboko svjestan težine ovoga čina, u punoj slobodi izjavljujem da se odričem službe rimskoga biskupa, nasljednika svetoga Petra, koja mi je po rukama kardinala povjerena 19. travnja 2005. godine.”⁵⁵ Ova vijest proširila se svijetom u svega nekoliko sekundi. Tako je prema najavi svetog oca Benedikta XVI., 28. veljače 2013. g. u 20.00 sati za Katoličku Crkvu nastalo stanje sede vacante.⁵⁶ Po prvi put u novovjekovnoj povijesti tada je primijenjen jedan propis iz pravnog corpora Crkve gdje u drugom paragrafu kanona 332. *Zakonik kanonskog prava* navodi: „Ako se dogodi da se rimski prvosvećenik odrekne svoje službe, za valjanost se traži da odreknuće bude slobodno i da se očituje prema propisima, a ne traži se da ga tko prihvati.”⁵⁷ Tako je nakon 28. veljače 2013. g. i odreknuća pape Benedikta XVI. prva zadaća Kardinalskog zbora bila sazivanje konklave za izbor novoga rimskog prvosvećenika.⁵⁸

⁵⁴ Usp. Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo. Cjelovita biografija – život, ideje i poruke*, 25-26.

⁵⁵ *Isto*, 26-27.

⁵⁶ Lat. *Sedes vacantia* – prazna stolica, odnosno vrijeme od papine smrti ili odreknuća do izbora novoga pape

⁵⁷ ZAKONIK KANONSKOG PRAVA, *Proglašen vlašću pape Ivana Pavla II.*, Zagreb, 1996., kan. 332 s 2 (dalje: ZKP)

⁵⁸ Usp. ZKP, kan. 350. Ako usporedimo početak izbora Jorge Maria za biskupa i potom za papu, pronaći ćemo poveznicu u datumu 28. veljače, jer je točno na taj dan prije petnaest godina (1998.), umro nadbiskup Buenos Airesa - kardinal Antonio Quarracino kojeg je Bergoglio naslijedio. Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 33.

1.2.1. Tijek konklava u ožujku 2013. godine

Odlukom Kardinalskog zbora konklava je započela u utorak 12. ožujka 2013. g.⁵⁹ Ujutro u 10.00 sati u bazilici sv. Petra služena je sveta misa *pro eligendo Romano Pontifice*⁶⁰ koju je predslavio kardinal dekan Angelo Sodano, a koncelebrirali su također kardinali koji su napunili osamdeset godina života i koji više nemaju pravo birati novoga papu. Istoga dana u podne 115 okupljenih kardinala elektora (birača, izbornika) uputilo se iz kapele sv. Pavla prema Sikstinskoj kapeli gdje su položili propisanu prisegu.⁶¹ Nakon prisega i meditacije koju je vodio kardinal Prosper Grech, kardinali su održali prvo glasovanje u kojem nitko nije dobio potrebne dvije trećine glasova.⁶² Sljedećeg dana, u srijedu 13. ožujka 2013. g., nakon dvaju jutarnjih glasovanja, tj. nakon drugog i trećeg skrutinija konklave, te u podne nakon četvrtog skrutinija toga dana i petog u konklavi, također nije bilo potvrđujućeg bijelog dima o izboru pape. Napokon, u 19.05 sati 13. ožujka 2013. g. bijeli dim izazvao je ushićenje mnoštva koje je s oduševljenjem počelo pljeskati.⁶³ Izabran je novi papa, iako svijet još nije znao njegovo ime! Neko vrijeme nakon toga na središnjoj loži bazilike svetoga Petra pojavio se kardinal protođakon Jean-Luis Tauran i obznanio ime novoga pape: „Annuntio vobis gaudium magnum: habemus Papam! Eminentissimum ac reverendissimum dominum, dominum Georgium Marium, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem Bergoglio, qui sibi nomen imposuit Franciscum“ („Javljam vam veliku radost: imamo Papu! Preuzvišenoga i prepoštovanoga gospodina Jorgea Maria, kardinala svete Rimske Crkve Bergoglia, koji je sebi izabrao ime Franjo“).⁶⁴ Odmah nakon glasovite proklamacije „Habemus Papam“, sa središnjeg balkona bazilike sv. Petra papa Franjo obratio se vjernicima riječima: „Braćo i sestre, dobra večer. Vi znate da je dužnost konklave bila dati Rimu biskupa. Čini se da su moja braća kardinali otišli po njega gotovo na kraj svijeta. No tu smo... Zahvaljujem vam na prihvaćanju. Rimska biskupijska zajednica ima svojega biskupa. Hvala! A prije svega želio bih izmoliti molitvu za našega biskupa u miru, Benedikta XVI. Molimo svi zajedno za njega da ga Gospodin blagoslovi i Gospa čuva (Papa moli s vjernicima na trgu sv. Petra)... A sada započinjemo taj put: biskup i narod. Taj put Rimske Crkve koja predsjeda u ljubavi svim Crkvama. Put je to bratstva,

⁵⁹ Usp. Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo, Cjelovita biografija – život, ideje i poruke*, 13.

⁶⁰ Prijevod: 'za izbor Rimskog Prvosvećenika'

⁶¹ HRVATSKI KATOLIČKI RADIO, *Vijesti iz Crkve – inozemne* (10.III.2013.) u: <http://www.hkr.hr/?sec=3&tid=2&cid=42243> (24.XI.2015.)

⁶² Usp. Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo, Cjelovita biografija – život, ideje i poruke*, 13.

⁶³ Usp. *Isto*, 15.

⁶⁴ *Isto*.

ljubavi i povjerenja među nama. Molimo uvijek za nas: jedan za drugoga. Molimo za čitav svijet da vlada veliko bratstvo. Želim da vam ovaj put Crkve koji danas započinjemo i u kojemu će mi pomagati moj kardinal vikar, koji je ovdje prisutan, bude plodonosan za evangelizaciju ovoga tako lijepoga grada. Sada ću podijeliti blagoslov, ali prije toga vas molim za jednu uslugu: prije no što biskup blagoslovi narod, molim vas da vi zamolite Gospodina da blagoslovi mene: bit će to molitva naroda koji moli blagoslov za svojega biskupa. U tišini molite za mene.⁶⁵ Novi rimski biskup, koji sam za sebe kaže da dolazi „s kraja svijeta“, mogli bismo reći da se vraća istim putem koji je njegova obitelj 1929. g. prevalila u suprotnom smjeru ukrcavši se u luci u Genovi prema Argentini. Njegova jednostavnost, poniznost, srčanost, zahvala, dosljednost evanđeoskog života i biskupski poziv vjernika na bratstvo i zajedništvo, osobnu molitvu i molitvu jednih za druge, za njega, nastavlja se u njegovu pontifikatu koji je bez sumnje velika nada za svijet i Crkvu.

1.3.2. Razlozi odabira imena 'Franjo'

Odmah nakon izbora, 'Papa iznenađenja'⁶⁶ pobrinuo se za još jedno iznenađenje odabravši ime Franjo. Nijedan papa prije njega nije uzeo to ime. Jasno je da posrijedi nije bio samo puki odabir imena, nego da je ime ujedno značilo i program pontifikata, što je pobudilo veliko oduševljenje i interes šire crkvene i svjetske javnosti. Tri dana nakon izabranja, u svom prvom susretu s predstavnicima medija, Papa je objasnio razlog odabira imena 'Franjo' pod kojim će voditi Katoličku Crkvu: „Neki su odmah pomislili na Franju Ksaverskoga, na Franju Saleškoga, ali ne i na Franju Asiškoga. Ispričat ću vam kako je to bilo. Tijekom izbora kraj mene je sjedio umirovljeni nadbiskup São Paula i nekadašnji pročelnik Kongregacije za kler kardinal Claudio Hummes, veliki prijatelj! Kada je stvar postala malo opasnija, on me ohrabrivao, a kada su glasovi došli do dvije trećine, uslijedio je uobičajeni pljesak jer je bio izabran papa. Hummes me tada zagrlio, poljubio i rekao: 'Nemoj zaboraviti siromašne!' ... Potom sam odmah u vezi sa siromašnima pomislio na Franju Asiškoga. Zatim sam pomislio na ratove, dok se prebrojavanje glasova nastavilo, sve do svih glasova. A Franjo je čovjek mira. I tako je došlo ime u moje srce: Franjo Asiški. On je za mene čovjek siromaštva, čovjek mira, čovjek koji ljubi i čuva stvoreno; u ovom trenutku i mi sa stvorenim imamo ne tako dobar odnos, zar ne? On je čovjek koji nam daje taj duh mira, siromašan čovjek.“⁶⁷

⁶⁵ Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 9-10.

⁶⁶ Usp. Walter KASPER, *Papa Franjo – revolucija nježnosti i ljubavi. Teološki korijeni i pastoralne perspektive*, Zagreb, 2015., 5-17.

⁶⁷ Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 49-50.

Iz prethodnog citata jasno možemo iščitati nit vodilju novoga pontifikata. Riječi novoizabranog Pape isusovca odmah su provedene u djelo. On ne uzima samo ime velikog svetca iz Asiza, nego i vlastitim djelima svjedoči njegov život i načela čiji je temelj bio živjeti Evanđelje.⁶⁸ Taj put svjedočenja Evanđelja započinje snažnim gestama: odbija staviti na sebe krznom opšiveno ruho, nastavlja nositi obični metalni biskupski križ koji nije optočen dragim kamenjem, ne drži se uzvišeno zbog svog položaja kao pape, naziva se rimskim biskupom, nastavlja se služiti javnim gradskim prijevozom.⁶⁹ Zanimljivo je upravo te geste usporediti s onima koje je učinio nakon što je proglašen kardinalom,⁷⁰ što je znak jednog kontinuiteta njegova života, a ne nagli preokret ili pažnja koju je kao novi Papa želio privući. Osim kontinuiteta, riječima da želi siromašnu Crkvu za siromašne, ukazao je na nužnost reforme, izlaska Crkve prema onim najpotrebnijim članovima društva. Zapravo možemo reći da je ukazao na put kojim novi papa zajedno s Božjim narodom treba ići. To je put nasljedovanja Isusa Krista – drugoga puta za Crkvu nema.

Sa sigurnošću možemo zaključiti kako je 'Papa iznenađenja' unio iznenađujuće svjež vjetar u Crkvu, vjetar povjerenja, radosti, slobode, nade koja je veliki znak poziva na obnovu same Crkve, ali i svijeta u kojem Crkva jest.

2. Papa koji budi nadu u svijetu

Odnos Crkve i svijeta jedna je od glavnih tema na Drugom vatikanskom koncilu. Uvodne riječi *Pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu* ukazuju na jedinstvo svijeta⁷¹ i Kristovih učenika: „Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe, jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu.“⁷² Prisna povezanost Crkve s ljudskim rodnom i njegovom poviješću temelj je na kojem Kristovi učenici sjedinjeni Duhom Svetim u hodu prema Očevu kraljevstvu žele iznijeti poruku spasenja pred

⁶⁸ Usp. Anton ROTZETTER - Thaddé MATURA, *Živjeti Evanđelje s Franjom Asiškim*, Zagreb, 1984.

⁶⁹ Usp. Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo, Cjelovita biografija – život, ideje i poruke*, 23.

⁷⁰ Usp. Saverio GAETA, *Papa Franjo. Život i izazovi*, 35.

⁷¹ Drugi vatikanski koncil govoreći o svijetu, doživljava ga kao cjelokupnu ljudsku obitelj sa sveukupnom stvarnošću u kojoj ona živi. Želi nam ukazati na prisnu povezanost Crkve sa cijelom obitelji naroda. Usp. DRUGI VATIČANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII.1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008, br. 2, 653.(dalje: GS)

⁷² GS, br. 1, 651-652.

svakoga.⁷³ Žele obrazložiti radost i nadu koja je u njima i koja daje smisao svakoj žalosti i tjeskobi u životu čovjeka. Posvjestivši bliskost odnosa Crkve i svijeta kroz riječi Drugog vatikanskog koncila, lakše je razumijeti nastojanja današnjeg pape Franje koji neprestano poziva na dijalog, zajedništvo, kulturu susreta, gradnju mostova, odgovornost jednih za druge, izlaženje Crkve iz same sebe prema Kristu i prema bližnjemu, osobito prema onima koji su na periferiji. Također, ukazivanjem na krizu koja današnjeg čovjeka baca u očaj, strah, zatvorenost, isključenost od Crkve i svijeta, Papa zapravo otvara obzorje nade koju nitko ne može ukrasti.⁷⁴

2.1. Nada za one koji žive na periferiji

Od samog početka Papa u središte svoga pontifikata stavlja brigu za siromašne. S pravom možemo reći da se radi o kontinuitetu s onim što je još kao biskup Buenos Airesa govorio i činio.⁷⁵ Odabirom i objašnjavanjem imena *Franjo* ukazao je da želi „siromašnu Crkvu za siromašne“⁷⁶, koja započinje svjedočenjem evanđelja, radosne vijesti, to jest Krista. Papino zalaganje za siromašne nije povezano s ideologijom, nego je, možemo reći, vraćeno evanđeoskom temelju. Za kršćane, dakle, opredjeljenje i briga za siromašne nije tek stvar izbora, nego isključivo vjere u Krista koji je sam postao siromašan i koji je uvijek bio blizak siromašnima i isključenima. U prvom poglavlju apostolske pobudnice *Evangelii gaudium* papa Franjo piše: „Crkva ‘izlaska’ Crkva je otvorenih vrata. Izići prema drugima da bi se došlo do ljudskih periferija ne znači bezglavo i besciljno trčati za svijetom ...Crkva je pozvana da uvijek bude Očev otvoren dom.“⁷⁷ U temelju Papinog govora o izlaženju prema periferijama

⁷³ Usp. *Isto*.

⁷⁴ Usp. Papa FRANJO, *Evangelii gaudium – Radost evanđelja*. Apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o navještanju evanđelja u današnjem svijetu (24.XI.2013.), Zagreb, 2014., br. 84-86., 70-73. (dalje: EG)

⁷⁵ Bliskost biskupa Bergoglia sa siromašnima, slabima, bolesnima, nezaposlenima, obilježila je njegov episkopat. Često je odlazio u sirotinjske četvrti ‘Villas miserias’, u kojima je slavio svetu misu, posjećivao ih, podupirao i uzdržavao, te brinuo za njihov odgoj. Usp. Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo. Cjelovita biografija – život, ideje i poruke*, 131-132.

⁷⁶ Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 22. Sintagma ‘Crkva siromašnih’ postala je predmet rasprave na Drugom vatikanskom koncilu. Ovaj pojam uglavnom se shvaća i tumači kao sociološka, gospodarsko-društvena, politička ili filozofska kategorija. Međutim, unutar kršćanstva i vjerskog života, treba se tumačiti prvenstveno kao teološka kategorija koju posjeduje Katolička crkva u svojem socijalnom učenju. Za temeljitiji prikaz nastanka koncilске ideje „Crkva siromašnih“, njezinog (ne)prihvatanja i razvoja u Crkvi, vidi članak: Stjepan BALOBAN, ‘Crkva siromašnih’ od pape Ivana XXIII. do pape Franje, u: *Bogoslovska smotra* 84 (2014.) 3, 479-503.

⁷⁷ EG, br. 46-47., 41.

stoji Bog i njegovo izlaženje iz samoga sebe da bi došao među nas (usp. Fil 2,6-8).⁷⁸ Ovim riječima Papa traži da izađemo iz sebe samih, iz vlastite udobnosti, kruga istomišljenika, te da hrabro krenemo prema egzistencijalnim periferijama kakve god one bile, jer one više nego itko trebaju svjetlo evanđelja. Temelj tog poslanja je sam Isus: „Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju“ (Mk 16,15). Jasno je vidljivo da u pozadini Papinog govora o izlaženju prema periferijama stoji govor o misijskom poslanju: „Misijsko djelovanje ‘još je i danas najveći izazov za Crkvu’ i ‘pitanje misije mora biti na prvome mjestu.’“⁷⁹ Poziv da se izađe unatoč rizicima, papa Franjo objašnjava riječima: „...Draža mi je Crkva koja je doživjela nezgodu, nego Crkva koja je bolesna zbog zatvorenosti i komocije hvatanja za vlastite sigurnosti.“⁸⁰ On želi Crkvu koja izlazi, koja se daje, zalaže za kulturu susreta (ne odbacivanja), koja ide ususret čovjeku, mladima, starima, drugim narodima, siromašnima, marginaliziranim.⁸¹ Kada Crkva poziva vjernike na evangelizacijsko djelovanje, zapravo ukazuje na smisao postojanja same Crkve, a to je naviještanje evanđelja.⁸² Papa Franjo govori: „Evangelizacija je poslanje Crkve i to ne samo nekih, nego moje, tvoje, naše poslanje.“⁸³ Svi smo, dakle, odgovorni i dužni obrazlagati nadu koja je u nama (usp. 1 Kor 9,16). Glavni pokretač evangelizacije je uvijek Bog. On neprestano obnavlja svoje vjernike (usp. Iz 40,31) i djeluje u svakomu tko se prepusti njegovu vodstvu. Zato je za naviještanje evanđelja nužno otvoriti se djelovanju Božjega Duha. Samo nas Bog može osposobiti da živimo i svjedočimo našu vjeru. Upravo iz tog obnovljenog susreta Boga i čovjeka izvire radost evanđelja i same evangelizacije.⁸⁴

2.1.1. Nepravедne gospodarske strukture izazov svijeta i uzrok periferija

Očiti napredak čovječanstva u znanosti, tehnologiji i komunikaciji, zdravstvu, ekonomiji i proizvodnji dovodi do pitanja koliko ono stvarno pomaže čovjeku, koliko mu ide ususret i čini ga istinski radosnim. Unatoč silnom razvoju koji je prisutan u svijetu, ne smije se zaboraviti kako ipak najveći dio muškaraca i žena našega vremena preživljava iz dana u dan s kobnim posljedicama.

⁷⁸ Usp. Papa FRANJO, *Crkva milosrđa*, Zagreb, 2014., 90.

⁷⁹ EG, br. 15, 17.

⁸⁰ *Isto*, br. 49, 43.

⁸¹ Kada papa Franjo govori o siromašnima, uspoređuje ih s Kristovim tijelom kojem želimo biti blizu, želimo ga dodirnuti, olakšati mu patnje. Upravo ovakva slika izvor je povezanosti sa siromašnima. Oni uprisutnjuju i nasljeđuju Krista u njegovoj patnji.

⁸² Usp. PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi – Naviještanje evanđelja. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu* (8. XII. 1975.), Zagreb, 2000., br. 14, 13. (dalje: EN)

⁸³ Papa FRANJO, *Crkva milosrđa*, 97.

⁸⁴ Usp. EG, br. 2, 5-6.

Mnogo je onih koji ne pronalaze svoje mjesto i ulogu u svijetu, odbačeni su, nezaposleni, životnu radost ugasili su im strah i očaj pred sadašnjošću i budućnošću, dok je istovremeno nedostatak poštivanja i nasilje u konstantnom porastu. S velikom sviješću o situaciji u kojoj se nalazi suvremeni čovjek, papa Franjo javno i direktno progovara o ključnim izazovima svijeta, koji su postali uzrok kriza i podjela današnjeg društva. Njegova zadaća nije pružiti cjelovitu analizu suvremene stvarnosti, nego uputiti poziv zajednicama da imaju uvijek budnu sposobnost proučavanja znakova vremena.⁸⁵

Pod vidom egzistencijalnih periferija ističe ekonomiju isključivanja kao uzrok postojanja odbačenih, zatim socijalnu nejednakost, kao posljedicu spomenute ekonomije isključivanja. Periferiju, dakle, ne čine samo siromašni, nego i odbačeni.⁸⁶ Kao veliki problem koji povezuje ekonomiju isključivanja i socijalnu nejednakost, navodi i kult novca, također velikog izazova za život nevjernika, a osobito vjernika u današnjem svijetu.

2.1.1.1. *Ekonomija isključivanja*

Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium*, koja je posvećena evangelizaciji, glavno je polazište u kojem Papa iznosi izazove suvremenog svijeta, s namjerom da se bolje razumije stvarnost u kojoj Crkva evangelizira. Njegova kritika je uvijek u pozitivnom tonu, s tendencijom ohrabriti i vratiti radost evangelizacije. Upravo te stranice pobudnice, u kojima Papa progovara o ekonomiji, privukle su veliku pozornost, ali i kritike svijeta i Crkve.

Proučavajući izjave pape Franje, nije teško uočiti kako je svakoj polazište upravo riječ Božja. Tako kada govori o nepravednim gospodarskim strukturama i ekonomiji isključivanja, polazi od temelja moralnog zakona u Starom zavjetu, konkretno od pete Božje zapovijedi: „Kao što zapovijed ‘Ne ubij!’ postavlja jasnu granicu kako bi se očuvala vrijednost ljudskog života, danas moramo također reći ‘ne’ ekonomiji isključivanja i nejednakosti. Ta ekonomija ubija. Kako je moguće da nije vijest kako je stari beskućnik na ulici umro od hladnoće, a da je vijest kako je vrijednost burze pala za dva boda? To je isključivanje.“⁸⁷ Papa se oštro protivi ekonomiji isključivanja, toliko da ju uspoređuje sa ubojstvom, jer ide protiv dostojanstva ljudske osobe, ide za tim da obezvrijedi, odbaci čovjekov život, da ga podredi novcu i materijalizmu, da

⁸⁵ Usp. *Isto*, br. 51, 45-46., bilj. 54, PAVAO VI., Enciklika *Ecclesiam suam* (6. Kolovoza 1964.), 19: AAS 56 (1964.), 632.

⁸⁶ Ne radi se samo o izrabljivanju, tlačenju, nego o nečem novom: isključivanju koje pogađa. Ekonomijom isključivanja pojedinci ne postaju samo građani drugog reda, siromašni, obezbravljeni, ljudi na periferiji, nego oni koji društvu više nisu potrebni, otpadci, viškovi.

⁸⁷ EG, br. 53., 47.

mu oduzme njegovu izvornu vrijednost dara dana šestoga kao vrhunca svega Božjega stvorenja. Život ljudi postao je prožet ekonomizmom i ravnanjem po zakonima gospodarstva. Vrijednost života mjeri se po kvaliteti života. Koliko tko posjeduje, toliko i vrijedi. Postojeće ideologije (neoliberalni kapitalizam i marksizam) apsolutiziraju gospodarstvo, te tako čovjeka stavljaju u drugi plan. Upravo je to rana u koju upiru prstom papa Franjo i Drugi vatikanski koncil. Gospodarske i društvene podjele dovele su do pogrešnog shvaćanja i gledanja na sliku čovjeka (usp. Post 1,26-28): shvaćanja koje ga želi definirati kao konzument, objekt tržišta. Više nije važan čovjek, nego novac, zarada, profit. Takva ekonomija ubija čovjeka, život, radost, nadu, ubija zajedništvo, solidarnost, susret s drugima. Današnje obilježje gospodarskih strukutra jest velika konkurencija i zakon jačega koji proždire zakon slabijega. Posljedica te situacije dovela je upravo do stvaranja kulture odbacivanja: „Nije riječ jednostavno o pojavi izrabljivanja i tlačenja, već o nečem sasvim novom: isključivanje pogađa, u svome samom korijenu, pripadnost društvu u kojem se živi, jer oni koji su isključeni ne postaju samo građani drugog reda, niži sloj, ljudi na periferiji, obespravljani, oni više nisu njegov dio. Isključeni nisu samo ‘izrabljeni’, već su otpadci, ‘viškovi’.”⁸⁸

Mnoštvo ljudi je isključeno iz društvenog i kulturalnog života, potisnuto na rub društva, bez rada, budućnosti, osnovnih egzistencijalnih uvjeta, uskraćenog školovanja, te ih se još smatra kao teret i pogibelj za životni stil nekolicine bogatih!⁸⁹ Vidimo kako papa Franjo „više ne prokazuje iskorištavanje radnika kao *Rerum novarum* u vrijeme Lava XIII., nego isključenost mnogih pojedinaca iz aktivnoga društva, iz svijeta rada, iz perspektivne budućnosti, a što u njima stvara osjećaj da su beskorisni; osim toga ističe činjenicu da se osobe iskorištava i onda odbacuje, stvarajući upravo ‘kulturu odbacivanja’.”⁹⁰ S druge strane možemo reći da nas postojeća kultura blagostanja čini neosjetljivima za sudbinu onih koji žive u neimaštini. Nema potrebne empatije i pomoći prema potlačeni- ma, nego, naprotiv, rađa se egoizam i globalizacija ravnodušnosti⁹¹ kojom se gubi osjećaj i odgovornost za siromašne i od društva odbačene, izolirane.

⁸⁸ *Isto*, br. 53, 48.

⁸⁹ Usp. Gerhard Ludwig MÜLLER, *Siromaštvo. Izazov za vjeru*, Zagreb, 2015., 27.

⁹⁰ Andrea TORNIELLI – Giacomo GALEAZZI, *Papa Franjo - Ova ekonomija ubija*, Split, 2015., 48.

⁹¹ Izraz ‘globalizacija ravnodušnosti’ skovan je prigodom posjeta pape Franje na Lampedusu (talijanski otok, smješten između Tunisa i Sicilije). Lampedusa je postala simbol ljudskih patnja i tragedija pred vratima Europe, jer brojne **afričke izbjeglice** (desetci tisuća svake godine), koje putuju preko **Sredozemnog mora** do luke Lampeduse, poginu na tome putu. Oni koji i dođu postanu žrtve ratova i krijumčarenja, iskorištavanja. Papa je zato svojim dolaskom i govorom ukazao upravo na ignoriranje i globalizaciju ravno-

U tome kontekstu treba spomenuti i Papino suprostavljanje teoriji 'ekonomije kapanja' (trickle-down-theory), koju zastupaju mnogi svjetski moćnici, ali, nažalost, i neki vjernici. Radi se o teoriji „(...) prema kojoj će ekonomski rast, potaknut slobodnim tržištem, neizbježno uspjeti stvoriti veću pravednost i socijalnu uključenost u svijetu“⁹², drugim riječima, prema kojoj će, zahvaljujući tržišnim silama, plodovi rasta pridonijeti blagodati i najpotrebitijih slojeva društva. Rast bi se automatski slijevao od vrha društvene piramide prema dolje, bez potrebe za državnim intervencijama oko pravičnije raspodjele prihoda.⁹³ Nažalost, to mišljenje nikada nije bilo potvrđeno činjenicama, što govori o naivnom povjerenju naroda prema onima koji vode gospodarsku i ekonomsku vlast. U međuvremenu isključeni i dalje čekaju.

2.1.1.2. *Idolopoklonstvo novca*

O opisu svijeta kakvog priželjkujemo i situacije kakav današnji svijet zapravo jest, Papa progovara u svojoj knjizi *Crkva milosrđa*: „Nije li možda svijet koji priželjkujemo svijet sklada i mira, u nama samima, u odnosima s drugima, u obiteljima, u gradovima, u narodima i među narodima? I nije li možda prava sloboda u izboru putova kojima ćemo ići u ovome svijetu jedino ona koja je usmjerena na dobro sviju i vođena ljubavlju? Ali zapitajmo se sada: Je li to svijet u kojemu živimo? Stvoreni svijet čuva svoju ljepotu koja nas ispunjava divljenjem, ostaje dobro djelo. Ali u njemu postoji također 'nasilje, podjela, sukob, rat'. To se događa kada čovjek, vrhunac stvaranja, prestaje gledati obzor ljepote i dobrote i zatvara se u vlastiti egoizam.“⁹⁴

Iz Papinih riječi vidljivo je da između ljudskih očekivanja i stvarne situacije današnjeg svijeta stoji velika razdjelnica. Svijet je više obilježen nasiljem, sukobom, strahom, antagonizmom, a manje mirom sa samim sobom i drugima na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini. U opisu ove realne slike svijeta i čovjeka Papa, kao i za sve, pronalazi temelj u Svetom pismu. Povezuje ju s ulomkom iz Knjige Postanka u kojem se opisuje čovjekov pad, odnosno grijeh (usp. Post 3,10). Upravo po grijehu čovjek ulazi u sukob sa samim sobom, Bogom, stvorenim svijetom, te bližnjima na koje diže ruku. Papa ovim pove-

---

dušnosti, te želio potaknuti stanovnike otoka na solidarnost, osjetljivost, odgovornost i brigu za doseljenike. Usp. PASTORAL MLADIH ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE, Prvo putovanje pape Franje na otok Lampedusa (8.VII.2013.) u: <http://www.pastoralmladih.hr/Novosti/Vijesti/Papa-molio-za-africke-emigrante.aspx> (14.III.2016.)

⁹² EG, br. 54., 48.

⁹³ Rezultate profita navedene ekonomije kapanja, postiže tek mala skupina čije se bogatstvo neizmjereno povećava, a prizivani razvoj za siromašne često je put u samo još veću i dublju bijedu i potlačenost, odnosno u isključenost od ostatka društva.

⁹⁴ Papa FRANJO, *Crkva milosrđa*, 131.

Stjepan BALOBAN – Đurđica TRPUTEC: *Papa Franjo: Pontifikat nade*

zivanjem jasno želi reći da se povijest sukoba nastavila do danas, jer čovjek i dalje u slobodi sije uništenje, bol, jad, smrt koja se postavlja kao nešto normalno i opravdano. Čovjek se zatvorio, misli samo na sebe, na vlastite interese, stavlja se u prvi plan, te dopušta začarati se idolom vladavine i moći, u današnje vrijeme, konkretnije, idolom novca.⁹⁵

Tako je, uz ekonomiju isključivanja, drugo glavno obilježje današnjeg razvijenog gospodarstva i društva idolopoklonstvo novca, nastalo kao posljedica novčanog imperijalizma. Današnji je čovjek žrtvovan idolima zarade i potrošnje, čime se stvorila kultura odbacivanja.⁹⁶ Ta kultura postaje zajednički mentalitet koji sve zaražava. Prvi primjer kulture odbacivanja upravo je u odbacivanju samog čovjeka. Ljudski život, osobu, više se ne doživljava kao primarne vrijednosti. Primarna zadaća i odgovornost dana čovjeku kao čuvaru i sustvaratelju svega (usp. Post 1,26-27) sada je povjerena novcu: „Klanjanje drevnomu zlatnom teletu (usp. Izl 32,1-35) našlo je novu i bešćutnu inačicu u klanjanju novcu i u diktaturi bezlične ekonomije lišene uistinu humanog cilja. Svjetska kriza kojom su pogođeni financijski sektor i gospodarstvo razotkriva vlastite neravnoteže i, prije svega, ozbiljan nedostatak brige za čovjeka, kojega se svodi tek na jednu od njegovih potreba: potrošnju.“⁹⁷ Zanimljivo je kako izraz *novčani imperijalizam* nikada ne gubi aktualnost, tim više, ima i biblijski korijen. Kada Mojsije odlazi na goru kako bi primio Božji zakon, izraelski narod griješi idolopoklonstvom načinivši zlatno tele. Sadašnji novčani imperijalizam također pokazuje idolopokloničko lice. Idolopoklonstvo uvijek ide sa zlatom, a tamo gdje je zlato, nema mjesta za Boga i automatski se briše dostojanstvo čovjeka kao slike Božje. Današnji novčani imperijalizam ukida i rad, temeljnu čovjekovu zadaću na koju je stvaranjem od Boga pozvan: „Ta prva slika Boga radnika kazuje nam da je rad nešto više od stjecanja kruha: rad nam daje dostojanstvo!“⁹⁸ Rad je, dakle, izraz čovjekova dostojanstva, kreativnosti, usavršavanja, ali u špekulativnoj ekonomiji rad nije potreban. Novac se smatra idolom, koji se sam od sebe reproducira. Zbog toga milijuni radnika ostaju bez rada, dostojanstva i bivaju isključeni iz društva. Kada je društvo tako organizirano i kada nemaju svi mogućnost raditi i biti „pomazani dostojanstvom rada“, to društvo nije dobro, nije pravedno, protivno je samomu Bogu koji je htio da to bude početak čovjekova dostojanstva.⁹⁹ Vidimo da nije posrijedi samo financijska, ekonomska kriza, kriza financijskih tržišta, burze,

⁹⁵ Usp. *Isto*, 131-135.

⁹⁶ Usp. *Isto*, 133.

⁹⁷ EG, br. 55, 49.

⁹⁸ PAPA FRANJO, *U potrazi za pravim blagom. Jutarnje propovijedi iz sv. Marte*, Split, 2014., 90.

⁹⁹ Usp. *Isto*, 91.

nego je iznad svega riječ o dubokoj antropološkoj krizi, krizi čovjeka koji je postao rob konzumerizma, te je sveden tek na jednu od njegovih potreba.¹⁰⁰

Istinski ljudski razvoj, kako ga Crkva vidi, ne sastoji se u služenju novcu, nego čovjekovu dostojanstvu, u razvijanju za istinsku čovječnost (usp. Mt 22,39).¹⁰¹ Stoga, u odnosu na financijsku i antropološku krizu Papa posvješćuje kako nedostatak etike u javnom životu čini mnogo zla cijelomu čovječanstvu.¹⁰² Na etiku se obično gleda s podrugljivošću, smatra ju se prijetnjom jer relativizira novac i moć te osuđuje manipulaciju osobom. Etika, u konačnici, upućuje na Boga, koji poziva čovjeka na njegovo puno ostvarenje i neovisnost o bilo kojem obliku ropstva.¹⁰³ U tom smislu Papa je uputio poruku financijskim stručnjacima i političkim vođama: „Ne dijeliti vlastita dobra sa siromašnima znači pokrasti ih i oduzeti im život. Dobra koja posjedujemo nisu naša, već njihova (...) Novac mora služiti, a ne vladati!“¹⁰⁴ Papa nije pauperist, nego podsjeća bogate i odgovorne da su dužni pomagati, poštivati i unaprijeđivati siromašne i isključene. Papin se govor, također, ne zaustavlja samo na etici, nego ima izvor u Kristovu imenu. Zalaže se za nesebičnu solidarnost i vraćanje etike u ekonomiju koja će biti u službi čovjeka. Zapravo možemo reći da papa Franjo svojim govorom i tekstom iznova afirmira socijalni nauk Crkve, želeći tako raskinuti sveti savez kojeg su ljudi sklopili s kapitalizmom.¹⁰⁵

2.1.1.3. Socijalna nejednakost

Govor pape Franje o izazovima svijeta ne staje samo na govoru o ekonomiji isključivanja i idolopoklonstvu novca, nego obuhvaća i socijalnu nejednakost¹⁰⁶ koja je korijen nepravde u gospodarskom sustavu. Na tome tragu Papa posvješćuje kako nije jedini problem socijalne nejednakosti što potiče na nasilje onih koji su isključeni iz sustava, već to što se zlo ukorijenilo u strukture društva jer je društveni i gospodarski sustav u samom korijenu nepravedan, korumpiran.

U kontekstu socijalne nejednakosti papa Franjo na osobit način progovara o korupciji. Kada je riječ o korupciji, govori se o „navodno korumpiranim oso-

¹⁰⁰ Kako je već spomenuto, ovakva neravnoteža ima svoje ishodište u neoliberalnom kapitalizmu i marksizmu, ideologijama koje svaka na svoj način stavljaju čovjeka u drugi plan.

¹⁰¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Sollicitudo rei socialis. Enciklika vrhovnog svećenika Ivana Paola II. biskupima, svećenicima, redovničkim obiteljima, sinovima i kćerima Crkve i svim ljudima dobre volje o dvadesetoj obljetnici enciklike Populorum progressio* (30.12.1987.), u: Marijan VALKOVIĆ, *Socijalni dokumenti Crkve*, Zagreb, 1991., br. 27-34, 594-602.

¹⁰² Usp. Andrea TORNIELLI – Giacomo GALEAZZI, *Papa Franjo - Ova ekonomija ubija*, 18-19.

¹⁰³ Usp. EG, br. 57, 50-51.

¹⁰⁴ *Isto*, 57-58, 51.

¹⁰⁵ Usp. Andrea TORNIELLI – Giacomo GALEAZZI, *Papa Franjo - Ova ekonomija ubija*, 11.

¹⁰⁶ Usp. EG, br. 59-60, 52.

bama i institucijama koje su ušle u proces raspadanja i izgubile svoju bit, sposobnost bivanja, rasta, težnje k punini, služenja čitavu društvu.¹⁰⁷ Na korupciju se, međutim, i dalje ne gleda kao na opasnost osobnog i društvenog urušavanja.¹⁰⁸ Zaboravlja se da je svaki oblik društvene korupcije zapravo posljedica korumpiranoga srca: „Što iz čovjeka izlazi, to onečišćuje čovjeka. Ta iznutra, iz srca čovječjega, izlaze zle namisli, bludništva, krađe, ubojstva, preljubi, lakomstva, opakosti, prijevara, razuzdanosti, zlo oko, psovka, uznositost, bezumlje. Sva ta zla iznutra izlaze i onečišćuju čovjeka“ (Mk 7,20-23). Primjerice, „kada je korumpiran čovjek na vlasti, uvijek će uključivati druge u vlastitu korupciju, unizit će ih do svoje mjere i učiniti ih suučesnicima vlastitoga izbora stila.“¹⁰⁹ Papa primjećuje da baš kao što dobro teži širiti se, tako i zlo, koje se tolerira, teži širiti svoju štetnu snagu kako bi oslabilo čvrste temelje dobrog političkog i društvenog sustava. To je „zlo kristalizirano u nepravednim društvenim strukturama, na kojima se ne može temeljiti nada u bolju budućnost.“¹¹⁰ Tim više, korumpirane osobe, institucije, zemlje, bježe od odgovornosti te svaljuju krivnju na siromašne i najsiromašnije narode za njihove probleme smatrajući ih neodgojenima i nasilnima. Kako onda u ovakvim uvjetima vratiti ljudima nadu u bolju sadašnjost i budućnost, vratiti ljudsko dostojanstvo unatoč ekonomsko-financijskom terorizmu i zlu društvene korupcije, koji iz dana u dan proizvode povećanje broja bogatih i siromašnih, čime se drastično smanjuje onaj srednji sloj društva?

¹⁰⁷ Jorge Mario BERGOGLIO/Papa FRANJO, *Korupcija. Zlo našega vremena*, Split, 2013., 7. Na hrvatskom jeziku je 2013. godine objavljena knjiga pape Franje o korupciji. Riječ je o članku koji je prvi puta objavio 1991. godine, a iznova ga kao nadbiskup Buenos Airesa objavljuje i predstavlja svećenicima na nadbiskupijskoj skupštini 2005. godine. U predgovoru Papa piše o fenomenu korupcije sljedeće: „Odkad je čovjeka, uvijek je postojao ovaj fenomen koji je, očito, proces umiranja: korupcija postoji kada život umre. Učestalo primjećujem da se korupcija poistovjećuje s grijehom. U stvari, nije baš tako. Situacija grijeha i stanje korupcije dvije su različite stvarnosti, iako međusobno dubinski povezane...Bit će dobro za nas ponoviti jedni drugima: ‘Griješnik da, korumpiran ne!’ i kazati to sa strahom kako ne bismo stanje korupcije prihvatili kao još jedan grijeh... Korumpiran je čovjek izgradio samopoštovanje utemeljeno upravo na ovom tipu prevarantskog ponašanja; prolazi kroz život nepoštenim prečacima po cijenu vlastitoga i tuđega dostojanstva.“ *Isto*, 7-10.

¹⁰⁸ „Korupcija nije čin, nego stanje, osobno i društveno stanje, u kojem se netko navikne živjeti. Korumpirani je tako zatvoren i ispunjen zadovoljstvom u svojoj samodostatnosti da nikome i ničemu ne dopušta da ga dovede u pitanje. Izgradio je samopoštovanje koje se temelji na himbenim stavovima: vodi život služeći se oportunističkim prečacima, po cijenu vlastitoga i tuđega dostojanstva.“ Papa FRANJO, *Božje je ime Milosrđe. Razgovor s Andreom Torniellijem*, Split, 2016., 95.

¹⁰⁹ Jorge Mario BERGOGLIO/Papa FRANJO, *Korupcija. Zlo našega vremena*, Split, 2013., 35.

¹¹⁰ EG, br. 59, 52.

2.1.2. Uključivanje siromašnih i odbačenih u društvo

U ovom povijesnom trenutku, suočen s glavnim, prethodno navedenim izazovima svijeta, papa Franjo nastoji dati usmjerenje koje određuje budućnost čovječanstva i budi nadu, a to je upravo uključivanje siromašnih i odbačenih u društvo.

Papa, dakle, ne bježi od zala našega svijeta, nego ih promatra kao izazove koji nam pomažu rasti: „Izazovi postoje zato da se prevladavaju! Budimo realisti, ali ne gubimo radost, odvažnost i predanost ispunjenu nadom! Ne dopustimo da nam se ukrade misionarska snaga!“¹¹¹ Na temelju evanđelja Papa upućuje poziv da se sjetimo mnogih koji su u stanju napuštenosti, isključenosti i egzistencijalne patnje (usp. Tob 3,1-11.16-17). Isus, koji je također bio siromašan, osobito je povezan sa siromašnima (usp. Mt 5,3). Stoga, iz naše vjere u Isusa Krista proizlazi briga za cjeloviti razvoj najzanemarenijih članova društva.¹¹² Papa svojim djelovanjem sve poziva na borbu protiv duhovnog i materijalnog siromaštva. Materijalizam je uzrok zbog kojega čovjek sam sebi postaje mjera, traži vlastita prava i ne vodi računa o dobru drugoga.¹¹³ U Matejevu evanđelju čitamo: „Što god učiniste jednom od ove moje najmanje braće, meni učiniste!“ (Mt 25,40). Zadatak je, stoga, svih kršćanskih vjernika pomagati siromašnima i isključenima da budu potpuno uključeni u društvo. Nužno je ukloniti strukturne uzroke siromaštva, promicati cjeloviti razvoj siromašnih i odbačenih, te činiti svakodnevne geste solidarnosti.¹¹⁴ U obraćanju svjetskim poduzetnicima, vladarima i zakonodavcima Papa kazuje da trebaju rasti u solidarnosti i s darežljivošću služiti potrebnima. Nije dovoljno samo osigurati hranu, nego pružiti napredak u raznovrsnim dobrima koja uključuju odgoj, zdravstvenu skrb, te poticanje na kulturu rada s mogućnošću zaposlenja, a ne davanja socijalne pomoći.¹¹⁵ Papin poziv i nada upućena političarima je da preuzmu odgovornost prema dobru svih, tj. dobru cijeloga svijeta, a ne da se brinu samo za svoj doživotni prihod ili ponovni mandat. Cilj je, dakle, socijalna pravednost¹¹⁶ i ekonomija blaženstva, a ne ekonomija isključivanja i apsolutna autonomija tržišta i financijskih špekulacija koja se stavlja iznad čovjeka.

¹¹¹ *Isto*, br. 109, 88.

¹¹² Usp. *Isto*, br. 186, 147.

¹¹³ Usp. PAPA FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 43-46.

¹¹⁴ Usp. EG, br. 188, 149.

¹¹⁵ Usp. PAPA FRANJO, *O životu i vjeri. Razgovor Francesce Ambrogetti i Sergia Rubina s Jorgeom Bergogliom*, 32.

¹¹⁶ Socijalna pravednost je biblijski pojam i pronalazi temelj u Božjoj pravednosti. Božja pravednost je žarište kršćanske vjere, koja poziva na društvenu pravednost slabih i potlačenih. Kršćani se ne mogu ograničiti na čisto komutativnu pravednost (dajem onoliko

Sa sigurnošću možemo potvrditi kako su riječi evanđelja pronašle plodno tlo za djelovanje Pape koji želi siromašnu Crkvu za siromašne i svijet koji prepoznaje dostojanstvo svake ljudske osobe i potrebe općeg dobra.

2.2. Nada u odnosu na ekumenizam i međureligijski dijalog

Kao što smo vidjeli u prethodnom poglavlju, papa Franjo se na poseban način zauzeo na području siromašnih, potlačenih i odbačenih. Svojim je apelima nastojao probuditi odgovornost vođa ovoga svijeta i Europe kako bi učinili što više za one koji su najpotrebitiji.¹¹⁷ Osim toga, papa Franjo vrlo mnogo čini i na ekumenskom približavanju razjedinjenih kršćana u svijetu,¹¹⁸ na poseban način približavanju katolika i pravoslavaca.¹¹⁹ Također, njegovi susreti s poglavarima i članovima drugih nekršćanskih religija, osobito židovstva i islama, znak su nade u širenju bratstva i dijaloga. Specifičnost pape Franje nije u pozivu na samo izvanjskom susretu jednih s drugima, nego unutarnjim putem želi doći do zajedništva i mira.

2.2.1. Ekumenska teologija i naglasci pape Franje

Prisutnost mišljenja da se od pape Latinoamerikanca ne može puno očekivati s obzirom na ekumenizam, nije imalo temelj, jer tko ga je imalo poznao, znao je da mu je ekumenska nakana bila vrlo važna još kao nadbiskupu Buenos Airesa.¹²⁰ Neposredno nakon što je izabran za papu, u svom prvom susretu s predstavnicima Crkava i crkvenih zajednica papa Franjo dao je doznajanja da nastavlja putem Drugog vatikanskog koncila¹²¹ i svojih prethodnika, zauzimajući se za ekumenizam koji predstavlja odgovor na molitvu Gospodina

koliko ti daješ meni).

¹¹⁷ U tom kontekstu zanimljivo je istaknuti primjer Papinog govora održanog u Europskom parlamentu, točnije u Strasbourgu 2014. godine, gdje se po tko zna koji put zauzeo za najpotrebitije. Jasnim riječima pokušao je objasniti svijetu gdje su glavni problemi i na što se političari na poseban način trebaju usredotočiti.

¹¹⁸ O ekumenizmu pape Franje u njegovoj prvoj godini pontifikata može se opširnije vidjeti u: Ivan MACUT, Ekumenizam pape Franje, u: *Služba Božja* 55 (2014.) 1, 52-67.

¹¹⁹ Na teološkoj razini, najdelikatnija i najvažnija tema danas u odnosima između Katoličke i Pravoslavne crkve, jest pitanje rimskoga prvenstva, odnosno primata pape. Usp. Ivan MACUT, *Ekumenizam pape Franje*, Zagreb, 2015., 7.

¹²⁰ Usp. Walter KASPER, *Papa Franjo – revolucija nježnosti i ljubavi. Teološki korijeni i pastoralne perspektive*, 82. O tome svjedoči njegova prijateljska povezanost s pravoslavnom metropolijom i s luteranskom zajednicom u Buenos Airesu, a posebice njegova dugogodišnja upoznatost s duhovskim Crkvama, što je osobita novost u pontifikatu pape Franje.

¹²¹ Polazište za ekumensko promišljanje pape Franje je jasna tradicija i nauka Katoličke Crkve, koji je potvrđen na Drugom vatikanskom koncilu, a na poseban način u dogmatским konstitucijama *Dei verbum* i *Lumen gentium*, te u dekretu o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*.

Isusa da „svi budu jedno, kako bi svijet uzvjerovao“ (Iv 17,21).¹²² Shvaćanju tog jedinstva kojemu treba voditi ekumenski put, papa Franjo na posve osoban način dao je novo viđenje i novi poticaj. Zato ovaj drugi dio drugog poglavlja, govoreći o ekumenskoj teologiji pape Franje, teži pokazati njemu svojstvene naglaske ekumenizma, popraćene različitim gestama i riječima, kao znak nade i izlaska prema periferijama ekumenizma. Polazi od početaka Crkve i pitanja papinog primata nazivajući se rimskim biskupom. Zatim govori o ekumenizmu mučeništva 21. stoljeća kao poticaju za međusobni susret i izgradnju zajedništva u sadašnjosti te, kao ekumensku perspektivu budućnosti, iznosi teološku formulu *jedinstvo u različitosti*.

2.2.1.1. *Papa – rimski biskup*

Papin primat i njegovo povezivanje s nasljedstvom i vlašću sv. Petra nad čitavom Crkvom još je uvijek jedan od najtežih ekumenskih problema koji opterećuje podijeljene kršćane.¹²³ S tim problemom suočen je i aktualni papa Franjo, od kojeg neprestano ide inicijativa za ekumenizmom. Izvršni primjer u tome pronalazimo na samom početku njegova pontifikata, odnosno u pozdravnom govoru u kojem ističe kako je njegovim izabranjem rimska zajednica dobila svoga biskupa.¹²⁴ Postojeći izraz *rimski biskup* izazvao je različite kritike i nerazumijevanje mnoštva, na temelju kojeg je donesen i krivi zaključak kako Papa svoju službu shvaća isključivo kao službu biskupa jedne biskupije, a ne kao poglavara cijele Katoličke Crkve. Kako bismo, međutim, razumjeli nakanu govora pape Franje, potrebno je pratiti kontinuitet njegova izlaganja o određenom pitanju. Papa, ističući i nazivajući se rimskim biskupom, ne odstupa od učenja Katoličke Crkve prema kojemu je ujedno i Petrov nasljednik.¹²⁵ U svojoj prvoj enciklici, *Lumen fidei*, to nam i potvrđuje riječima: „U svrhu služenja jedinstvu vjere i njezinog prenošenja u cjelovitom obliku, Gospodin je dao Crkvi dar apostolskog naslijeđa. Po tom se naslijeđu jamči kontinuitet spomena Crkve i moguće je sa sigurnošću crpiti s čistog izvora iz kojeg vjera izvire. Jamstvo povezanosti s izvorom pružaju, dakle, žive osobe, na

¹²² Usp. EG, br. 244., 183.

¹²³ Izvrstan članak za proširenje ove tematike: Niko IKIĆ, Je li primat doista biblijski utemeljen? Pogled iz novije katoličke ekumenske perspektive, u: *Diacovensia*, 21 (2013.) 3, 457-475.

¹²⁴ Usp. Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 9-10.

¹²⁵ Usp. Roberto RUSCONI, *Upravljanje Crkvom. Pet izazova za papu Franju*, Zagreb, 2014., 239-243. Ova knjiga opisuje izazove pontifikata pape Franje, ali i donosi jednu novu dimenziju njegova pristupa prema zadanim izazovima. Između ostalog opisuje na koji način papa Franjo želi pomiriti Petrov primat i sinodalnost, te kako ga ostvariti u praksi, točnije u ekumenskoj perspektivi.

način koji odgovara živoj vjeri koju Crkva prenosi. Ona počiva na vjernosti svjedoka izabranih od Gospodina za tu zadaću. Zbog toga učiteljstvo stalno govori u poslušnosti onoj prvoj Riječi na kojoj se temelji vjera; ono je pouzdano zbog svojeg pouzdanja u riječ koju sluša, čuva i izlaže.¹²⁶

Vidimo, dakle, kako uporaba izraza *rimski biskup* nije nimalo upitna i kako duboko u sebi implicira apostolsko naslijeđe, tj. stanovitu vlast. Isto tako nije slučajno kada je u jednom intervjuu, Papin redovnički subrat otac Sparado, uputio Papi vrlo eksplicitno pitanje: „Kako skladno pomiriti Petrov primat i sinodalnost? Kako to ostvariti u praksi, također u ekumenskoj perspektivi?“¹²⁷ Na to vrlo zahtjevno pitanje Papa je pokušao dati što iscrpniji odgovor, smatrajući da je potrebna promjena metodologije sinode, jer je ova sadašnja vrlo statična. Tek tada bi sinoda imala i ekumensku vrijednost, posebno s braćom pravoslavnima od kojih se puno može naučiti o značenju biskupske kolegijalnosti i tradiciji sinodalnosti.¹²⁸ Vidimo kako papa Franjo želi pokrenuti raspravu, napor oko zajedničkog promišljanja, želi pokrenuti sinodalnost, baš kako je to bilo prisutno u prvim stoljećima Crkve prije raskola između Istoka i Zapada. Vrativši se na spomenuti izraz *rimski biskup*, možemo zaključiti da je nakana pape Franje bila da ga unese u način razmišljanja čitave Crkve kako bi se otvorila prema periferijama ekumenizma: „Nazivajući tako sama sebe, papa Franjo je s pogledom na Crkve Istoka dao jasan ekumenski znak koji je za ekumenskoga patrijarha Bartolomeja bio dovoljan razlog da 19. ožujka 2013. godine sudjeluje u javnom uvođenju u papinsku službu.“¹²⁹ Ove geste i riječi pape Franje znak su da ne gleda na zapreke, nego polazi od evanđelja i svoj korak nudi i čini, te time mnoge iznenađuje. Naposljetku, možemo reći da za Papu pitanje primata predstavlja jednu novu dimenziju i pogled prema ujedinjenu kršćana u svijetu, a ne razjedinjenju. Upravo ovakav ekumenski hod dopušta da na različite načine produbimo službu nasljednika sv. Petra, koji može samo olakšati daljnje povjerenje i put prema jedinstvu kojem se teži.¹³⁰

¹²⁶ PAPA FRANJO, *Lumen fidei – Svjetlo vjere*. Enciklika vrhovnog svećenika Franje biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o vjeri (29. VI.2013.), Zagreb, 2013., br. 49., 64.

¹²⁷ Roberto RUSCONI, *Upravljanje Crkvom. Pet izazova za papu Franju*, 239.

¹²⁸ Usp. Isto, 239-240.

¹²⁹ Walter KASPER, *Papa Franjo – revolucija nježnosti i ljubavi. Teološki korijeni i pastoralne perspektive*, 12.

¹³⁰ Usp. Ivan MACUT, *Ekumenizam pape Franje*, Zagreb, 2015., 41.

2.2.1.2. Ekumenizam mučenika

Progoni kršćana diljem svijeta, a na poseban način na Srednjem Istoku, nezaobilazna su tema u Papinim govorima i javnim nastupima. Svjestan realnosti situacije, Papa izražava veliku zabrinutost i neprestano progovara i podiže svoj glas u obranu progonjenih, kako bi mogli živjeti u miru u svojim domovima. Kao veliki komunikator gestama, slikama i susretom, Papa smatra kako rješenje sukoba nisu ratovi, nego prije svega dijalog (oproštenje, pomirenje) koji pretpostavlja upravo susret s drugim. Poziv na dijalog upućuje odgovornima kako bi prekinuli svako nasilje i pronašli pravedna i trajna rješenja sukoba koji su prouzročili mnogo štete u svijetu.¹³¹

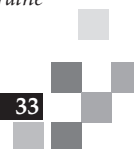
Jasno je da papa Franjo nije prvi koji je počeo govoriti o ekumenizmu mučenika, ali ono što je njegova specifičnost jest usredotočenost na mučenike 21. stoljeća. Diljem svijeta mnogi pripadnici različitih kršćanskih Crkava ili crkvenih zajednica polažu svoje živote samo zato što su Kristovi učenici. Unutar tog konteksta itekako ima smisla govoriti o ekumenizmu mučenika, to jest o kršćanima koji su svojom mučeničkom smrću ostvarili ekumenizam, jedinstvo krvi. Upravo su patnja i mučenička krv nedužnih kršćana za Papu najvjerodostojniji oblik ekumenskog zbližavanja.¹³² One su odlučujući poticaj da kršćani još snažnije traže puteve ujedinjena i pomirenja: „Patnje kršćana u proteklim desetljećima donijele su jedinstven i neprocjenjiv doprinos također i jedinstvu između Kristovih mučenika. Kao što je u antičkoj Crkvi krv mučenika postala sjeme novih kršćana, tako je i u ovim našim danima krv mnogih mučenika postala sjeme jedinstva. Ekumenizam patnje, ekumenizam i mučeništvo, ekumenizam krvi moćan je poziv na dugi hod stazom pomirenja između Crkava, s odlukom i predanjem s povjerenjem u djelovanje Duha...”¹³³ Papa ovime želi naglasiti kako je nužno uzdignuti se iznad podjela i razlika te svoj pogled usmjeriti prema kršćanima koji pate, jer za progonitelje mi nismo podijeljeni (nismo katolici, pravoslavni, luterani), nego smo učenici Kristovi, kršćani i to je ekumenizam krvi koji danas živimo.¹³⁴ Dakle, kao što je krv mučenika sjeme plodnosti nove Crkve, tako i

¹³¹ Usp. Ivan MACUT, Ekumenski blagoslov i zajednička izjava pape Franje i patrijarha Bartolomeja I., u: *Diacovensia*, 23 (2015.) 1, 107-116.

¹³² Usp. Ivan MACUT, *Ekumenizam pape Franje*, 57. Ekumenizam mučenika je vrsta ekumenizma koji na jedinstven način posvješćuje da je ono što kršćane međusobno veže, puno dublje od onoga što ih dijeli. Na taj način se produbljuje i međurkršćansko zajedništvo, u kojem mučenik i njegovo svjedočenje postaju jednom novom, zajedničkom vrijednošću svih kršćanskih Crkava i zajednica.

¹³³ Usp. *Isto*, 58.

¹³⁴ Usp. Walter KASPER, *Papa Franjo – revolucija nježnosti i ljubavi. Teološki korijeni i pastoralne perspektive*, 92.

zajedničko svakidašnje trpljenje može postati sredstvo jedinstva razjedinjenih kršćana. Uz sve rečeno Papa ne izostavlja riječi Svetog pisma, točnije riječi iz Prve poslanice Korinanima sv. Pavla apostola: „I ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi; ako li se slavi jedan ud, raduju se zajedno svi udovi“ (1 Kor 12,26). Na tome tragu u *Evangelii gaudium* također piše: „Moramo uvijek imati na umu da smo hodočasnici koji hodočaste zajedno. To znači da moramo imati iskreno povjerenje u svoje suputnike, odbacujući sumnje i nepovjerenje, i gledati prije svega ono što svi tražimo: mir koji blista s lica jednoga Boga.“¹³⁵ Na temelju ovoga vidimo kako ekumenizam nije izbor, nego imperativ i put nade kojim čitava Crkva mora ići. Konkretnim djelima, jedinstvom, svojim svjedočenjem i naviještanjem Crkva treba omogućiti radosnu vijest spasenja svakom čovjeku.

2.2.1.3. Jedinstvo u pomirenoj različitosti

Uz papinski primat i ekumenizam mučenika pitanje jedinstva jedno je od najvažnijih ekumenskih pitanja kojim se u svom pontifikatu bavi papa Franjo. Koliko god se radi na zauzetosti i međusobnom približavanju, jedinstvo kao glavni cilj još uvijek nije postignuto. Stoga je Papa viziju o tome kakvo bi jedinstvo među kršćanima u budućnosti trebalo biti podržao u teološkoj formuli: jedinstvo u pomirenoj različitosti.¹³⁶ Papa, naime, polazi od djelovanja Duha Svetoga: „Ako stvarno vjerujemo u slobodno i velikodušno djelovanje Duha Svetoga, koliko stvari možemo naučiti jedni od drugih! Nije riječ samo o tome da primamo informacije o drugima kako bismo ih bolje upoznali, već da saznamo ono što je Duh posijao u njima također kao dar za nas.“¹³⁷ Čovjeku je to nemoguće shvatiti jer je previše opterećen podjelama i egoizmom. Zbog toga niti ne čudi što unutar kršćanskih zajednica stoje podjele na pravovjerne i krivovjerne: „Ja sam od ovoga!“, ‘Ja sam od onoga!’, ‘Ja sam Crkva, ti si sekta.’, a jedini koji profitira jest otac podjela – Sotona (...) Kršćani ne smiju tražiti uniformnost, jer ona ne vodi jedinstvu, nego pomirene različitosti u Duhu Svetom.“¹³⁸ Papa, dakle, na prisutne podjele gleda kao na djelo Sotone, skandal koji ranjava Tijelo Kristovo, zbog čega je potrebno učiniti sve da bi se nadvladale podjele i da bi se ponovno sastavila razderana Kristova haljina.¹³⁹ U

¹³⁵ EG, br. 244, 183.

¹³⁶ Usp. Ivan MACUT, *Ekumenizam pape Franje*, Zagreb, 2015., 47-49. Papa Franjo je poziciju ‘jedinstvo u različitosti’ usvojio od reformiranog promatrača Oscara Cullmanna, na Drugom vatikanskom saboru.

¹³⁷ EG, br. 246, 185.

¹³⁸ Ivan MACUT, *Ekumenizam pape Franje*, 48, bilj. 52, Usp. Privatni posjet Svetog Oca Case-tri za susret s evageličkim pastorom Giovannijem Traettinom. Govor svetog oca Franje (28. srpnaj 2104.).

¹³⁹ Usp. *Isto*, 42. Lat. *Diabolos* – onaj koji razdjeljuje. U kontekstu govora o podjelama kršća-

svom govoru, bez obzira na povratne reakcije onih koji ga slušaju, Papa ostaje direktan i radikaln. Zna da podjele i međusobno nazivanje kršćana sektama nije normalno, već da je to djelo Sotone, onoga koji ide protiv Isusa Krista i Duha Svetoga, temelja jedinstva svih kršćana.

Slične misli Papa je ponovio u govoru upućenom članovima Katoličkog bratstva karizmatškog saveza zajednica i sljedbenika u listopadu 2014. g.: „Jedinstvo u različitosti. Uniformnost nije katolička, nije kršćanska. Jedinstvo u različitosti. Katoličko jedinstvo jest različito, ali je jedno. Znatiželjno je! Isti što čini različitost jest isti što potom čini jedinstvo: Duh Sveti. Čini dvije stvari: jedinstvo u različitosti. Jedinstvo nije uniformalnost, nije nužno sve činiti zajedno niti misliti na isti način, niti izgubiti identitet. Jedinstvo u različitosti jest upravo suprotno: prepoznati i s radošću prihvatiti različite darove koje Duh Sveti daje svakomu i staviti ih na službu svima u Crkvi. (...) Jedinstvo je znati slušati, prihvatiti razlike, imati slobodu drukčijeg mišljenja i izraziti ga! S punim poštovanjem za drugoga koji je moj brat. Nemojte imati straha od razlika!“¹⁴⁰

Papa Franjo, dakle, o budućem jedinstvu kršćana govori u smislu suradnje između Boga i čovjeka. Jedinstvo Crkve dolazi od Boga¹⁴¹ i ono je dar Božji, a čovjekovo otvaranje i prihvaćanje međusobnih razlika (također ploda djelovanja Duha Svetoga), odgovor je na taj Božji dar. Nadalje, Papa na jedinstvo ne gleda kao na neko čudo koje će se dogoditi na kraju, već govori da jedinstvo dolazi u hodu koji čini Duh Sveti: „...Ako ne hodimo zajedno, ne molimo jedni za druge, ako ne surađujemo u mnogim stvarima koje možemo činiti u ovom svijetu za narod Božji, jedinstvo ne će doći! Ono se čini jedino u hodu, na svakom koraku, i ne činimo ga mi: čini ga Duh Sveti, koji vidi našu dobru volju.“¹⁴² Jedinstvo se događa u odnosima između Boga i čovjeka, a na nama je da još više radimo da se što prije ostvari. Jedinstvo se tako ostvaruje u hodu s Bogom i braćom kršćanima kroz međusobno poštovanje, razumijevanje, teološko istraživanje, a nadasve molitvu i bratsko priznavanje koje je sadržano u Božjem oćinstvu (usp. Mt 23,8).¹⁴³ Papa smatra da je to jedini i najbolji način

---

na, Papa se osvrće i na podjele kao sastavni dio župnih zajednica. Time želi ukazati da se ne dijele samo Crkve nego i ljudi među sobom, ističući mnoge grijehe protiv jedinstva.

¹⁴⁰ *Isto*, 48-49, bilj. 53, Govor svetog oca Franje članovima „Katoličkog bratstva karizmatškog saveza zajednica i sljedbenika“ (31. listopada 2014.), ..., u: AAS 106 (2014.), str. 70.

¹⁴¹ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve. Kompendij*, Split, 2012., br. 161-164, 52.

¹⁴² Ivan MACUT, *Ekumenizam pape Franje*, 53, bilj. 65, Poruka po završetku tjedna molitve za jedinstvo kršćana, u: AAS 106(2014.), str. 71. U ovom kontekstu zanimljiv je Papin govor na prvom ekumenskom i međureligijskom susretu u Rimu, 20. ožujka 2013. godine, koji se može pronaći u knjizi: Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nade*, Split, 2013., 40.

¹⁴³ Usp. Ivan MACUT, *Bratstvo-temelj i put za mir. Poruka pape Franje za Svjetski dan mira*

u ostvarenju jedinstva među kršćanima, u buđenju nade u svijetu koji je ra-
njen brojnim podjelama i sukobima.

2.2.2. *Novi naglasci pape Franje u međureligijskom dijalogu*

Temeljna gledišta, kako za ekumenski tako i međureligijski dijalog, donio je Drugi vatikanski koncil.¹⁴⁴ Koncil u svojoj *Deklaraciji o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama* „*Nostra aetate*“ ne odbacuje ništa od onoga što je u drugim religijama istinito i sveto, dapače priznaje sjemenke istine u kulturama i religijama i traži dijalog i suradnju s njima.¹⁴⁵ Stoga međureligijski dijalog ne teži obraćenju pripadnika drugih religija, nego naprotiv međusobnom upoznavanju, otvorenosti dijalogu, koji isključuje svaki pokušaj nadmetanja ili dokazivanja da je jedna ili druga religija ona prava. U stavljanju naglaska na dijalog koji traži mir i pravednost, stoji srž Papina govora u zauzetosti novoga društvenog stanja: „Stav otvorenosti u ljubavi i istini mora karakterizirati dijalog s vjericima nekršćanskih vjeroispovijesti, usprkos raznim preprekama i teškoćama, osobito oblicima fundamentalizma s obiju strana. Taj je međureligijski dijalog nužan uvjet za mir u svijetu i zato je to obveza za kršćane kao i za ostale vjerske zajednice.“¹⁴⁶ Svaki oblik zajedništva (bilo da se radi o obiteljskom, društvenom, crkvenom) pretpostavlja dijalog, a prvo svjedočanstvo dijaloga pronalazimo upravo u Bibliji u Knjizi Postanka kada se Bog obraća čovjeku (usp. Post 1,28).¹⁴⁷ Upravo na temelju dijaloga i odnosa čovjeka s Bogom proizlazi potreba za odnosom i dijalogom čovjeka s čovjekom i kompletno stvorenim svijetom.¹⁴⁸ U *Evangelii gaudium* Papa dublje objašnjava smisao dijaloga: „Dijalog je mnogo više od prenošenja neke istine. Izvire iz zadovoljstva govora i obogaćuje one koji jedno drugomu izražavaju ljubav putem riječi.“¹⁴⁹ Radi se, naime, o načinu u kojem se osobe iskreno i s poštovanjem, uzajamnim slušanjem, daruju u dijalogu koji ih obogaćuje. „Dijalog nastaje iz poštovanja prema drugome, iz uvjerenja da nam drugi ima što reći; on pretpostavlja prostor koji ćemo u svojim srcima osloboditi za drugačija stajališta,

2014., u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4, 562.

¹⁴⁴ Ovo se odnosi na saborsku deklaraciju o odnosu Crkve s nekršćanskim religijama *Nostra aetate*, te na odgovarajuća poglavlja pastoralne konstitucije *Gaudium et spes*.

¹⁴⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Nostra aetate. Deklaracija o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama* (28.X.1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., br 2, 393. (dalje: NA)

¹⁴⁶ EG, br. 250, 186.

¹⁴⁷ Usp. Jorge Mario BERGOGLIO – Abraham SKORKA, *O nebu i zemlji. Razmišljanja pape Franje o obitelji, vjeri i ulozi Crkve u 21. stoljeću*, Zagreb, 2013., 7.

¹⁴⁸ O brizi za zajednički dom, kako papa Franjo naziva stvoreni svijet, detaljnije piše u svojoj enciklici: Papa FRANJO, *Laudato si' – Hvaljen budi. Enciklika o brizi za zajednički dom* (24.V.2015.), Zagreb, 2015.

¹⁴⁹ EG, br. 142, 112.

mišljenja i prijedloge. Pravi dijalog podrazumijeva iskreno prihvaćanje, a ne apriorno osuđivanje. Potrebno je znati srušiti ograde, otvoriti vrata doma i ponuditi ljudsku toplinu.¹⁵⁰ Time dolazimo do izvora koji za Papu pretpostavlja svaku otvorenost prema dijalogu, a to je čovjekova nutrina, odnosno srce.¹⁵¹ Tek kada prepoznamo drugoga kao brata i kada „u srcu ostavimo mjesta za brata“,¹⁵² stvaramo mogućnost ostvarenja dijaloga, prihvaćanje dostojanstva, solidarnosti, ljubavi i mira. Ovaj poziv nade na ostvarenje i življenje blizine drugoga papa Franjo upućuje ne samo pojedincima, nego čitavoj Crkvi. O svima ovisi ostvarenje dijaloga s drugima, osobito na području među-religijskog dijaloga.

2.2.2.1. Odnos prema židovstvu i islamu

U obraćanju pape Franje pripadnicima različitih religijskih tradicija osobito nas zanima njegovo shvaćanje i odnos prema dvjema monoteističkim religijama - židovstvu i islamu. Za ovu temu vrijedno je istaknuti postojanje pojedinačnih prijateljskih odnosa i susreta između pape Franje i pripadnika spomenutih religija, što je veliko svjedočanstvo i poticaj za javnost da čini isto. Ovdje, međutim, nije cilj prenošenje tih osobnih odnosa, nego na temelju postojećih pisanih dokumenata iznijeti što objektivniju sliku te utvrditi smisao i važnost dijaloga kršćanstva s drugim religijama svijeta, upravo kroz naglaske pape Franje.

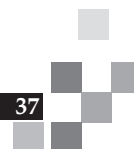
Papa uči da Crkva sa židovskim narodom ima poseban odnos, smatrajući ga narodom Saveza i držeći „njegovu vjeru svetim korijenom vlastitoga kršćanskog identiteta (usp. Rim 11,16-18).“¹⁵³ Prema tome, papa Franjo poziva kršćane da židovstvo ne smatraju stranom religijom potrebnom obraćanja jer i Židovi i kršćani vjeruju u jednoga Boga koji djeluje u povijesti, prihvaćajući zajedničku objavljenu svetopisamsku riječ. U *Evangelii gaudium* po tom pitanju još preciznije iznosi: „Prema su neka kršćanska uvjerenja za židovstvo neprihvatljiva i Crkva se ne može odreći naviještanja Isusa kao Gospodina i Mesije, postoji bogata komplementarnost koja nam omogućuje da zajedno čitamo tekstove židovske Biblije i da jedni drugima pomažemo u pronicanju u bogatstva Božje riječi, kao i da dijelimo ista etička uvjerenja i zajedničku brigu za pravедnost i

¹⁵⁰ Jorge Mario BERGOGLIO – Abraham SKORKA, *O nebu i zemlji. Razmišljanja pape Franje o obitelji, vjeri i ulozi Crkve u 21. Stoljeću*, 12.

¹⁵¹ Usp. Jerko VALKOVIĆ, *Papa Franjo i novi oblici komunikacije u naviještanju radosti evanđelja*, u: *Riječki teološki časopis*, 23 (2015.) 1, 36.

¹⁵² Jorge Mario BERGOGLIO – Abraham SKORKA – Marcelo FIGUEROA, *Razum i vjera, dostojanstvo, molitva, solidarnost*, Split, 2014., 9.

¹⁵³ EG, br. 247, 185.

razvoj naroda.¹⁵⁴ Za papu Franju polazište je upravo međusobno poštovanje i uvažavanje pojedinačnih međureligijskih identiteta jer samo prihvaćanjem vrjednota židovstva, Crkva može ostati obogaćena. Međutim, poziv na dijalog o zajedničkim i različitim kulturalnim i religioznim tradicijama nije dostatan, već je potreban konkretan doprinos u ostvarenju zajedničkog dobra, dobra siromaha, slabih, patnika, zajedničko služenje pravednosti, pomirenju i miru.¹⁵⁵ Primjećujemo kako su Papine nakane upućene kršćanima jednako upućene i židovskom narodu koji mu je posebno na srcu. Iz ljubavi i solidarnosti mnogo se dobra može učiniti za siromašne i slabe, za one koji trpe, koji traže potporu pravednosti, te promicanje pomirenja i mira.¹⁵⁶

Osim sa židovstvom, veliku važnost pronalazimo i u dijalogu s islamskim vjernicima, osobito s onima koji žive u zemljama kršćanske tradicije. Islamski vjernici, priznajući Abrahamovu vjeru, s nama se „klanjaju Bogu jedinome i milosrdnome, koji će suditi ljude na sudnji dan.“¹⁵⁷ Kao i kršćani „uvjereni su da njihov život u cjelini pripada Bogu i da je za Boga. Uviđaju također potrebu da odgovore Bogu s jednim etičkim zauzimanjem i milosrđem prema siromašnima.“¹⁵⁸ Upravo takav odnos čovjeka, utemeljen na odnosu s Bogom, pomaže u dijaloškim nastojanjima između islama i kršćanstva. U *Zajedničkoj izjavi*, potpisanoj od strane pape Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I., pronalazimo stranice koje također govore o važnosti dijaloga s islamom, koji treba biti utemeljen na međusobnom poštivanju i prijateljstvu.¹⁵⁹ U toj *Izjavi* dvojica poglavara smatraju da ako je dijalog nadahnut upravo na zajedničkim vrjednotama i bratskim osjećajima, može dovesti do zajedničkih nastojanja u jačanju pravde i širenju mira.¹⁶⁰ U tom kontekstu osvrću se i na konkretnu situaciju krvavih sukoba i patnje kršćana i muslimana na Bliskom i Srednjem istoku. Papa napominje da bi kršćani morali s ljubavlju i poštovanjem prihvatiti doseljenike islamske vjeroispovijesti, kako bi mogli živjeti svoju vjersku slobodu u zapadnim zemljama. Istovremeno se zalaže i moli pripadnike islamske vjeroispovijesti da se kršćanima u istočnim zemljama osigura vjerska sloboda i život u miru.¹⁶¹ Ova *Izjava* vrlo je važan poziv islamskom svijetu, koji nije pao pod utjecaj

¹⁵⁴ *Isto*, br. 249, 186.

¹⁵⁵ Usp. Walter KASPER, *Papa Franjo – revolucija nježnosti i ljubavi. Teološki korijeni i pastoralne perspektive*, 96.

¹⁵⁶ Usp. Massimo INTROVIGNE, *Tajna pape Franje*, Velika Gorica, 2015., 65.

¹⁵⁷ LG, br. 16, 107.

¹⁵⁸ EG, br. 252, 188-189.

¹⁵⁹ Usp. Ivan MACUT, *Ekumenski blagoslov i zajednička izjava pape Franje i patrijarha Bartolomeja I.*, 114.

¹⁶⁰ Usp. *Isto*, 114-115.

¹⁶¹ Usp. EG, br. 253, 189.

islamskog fundamentalizma i terorizma, da podigne svoj glas u obranu vjerskih sloboda, nepravednog ubijanja i proganjanja kršćana te da se zauzme za postizanje mira na ratom pogođenim područjima, jer pravi islam i istinsko tumačenje Kur'ana suprotstavlja se svakom obliku nasilja.¹⁶²

Ne treba zaboraviti da je papa Franjo, unatoč svim nastojanjima, svjestan težine ostvarenja međureligijskog dijaloga za koji je, u odnosu na ekumenizam, potrebno puno više hrabrosti. Bez obzira na to, Papa ne odustaje od ljudi, od onoga dobrog i lijepoga u njima, od temeljnih etičkih načela, istine, od komunikacije s onima koji nisu naše vjeroispovijesti, jer je upravo komunikacija u službi misijske djelatnosti Crkve, tj. navještaja Evanđelja. Međutim, da bi se ušlo u dijalog s drugim religijskim tradicijama, iznimno je važna prikladna vjerska naobrazba i poznavanje vlastite vjere. Na taj način kršćanin ostaje čvrsto ukorijenjen u vlastiti vjerski identitet, dok s druge strane dopušta prepoznati i pronaći vrijednosti drugih, ističući ujedno zajednička uvjerenja. U odnosu na međureligijski dijalog papa Franjo se oslanja na Drugi vatikanski koncil koji je vidljiv u otvorenosti prema istinskoj komunikaciji i dijalogu. Komunicirati ne znači samo prenositi informacije, nego dijeliti i participirati na toj poruci. U tom kontekstu može se govoriti o *kulturi dijaloga* koja se suprotstavlja postojećoj *kulturi podjela*.¹⁶³ Upravo je prakticiranje kulture dijaloga u međureligijskom dijalogu znak nade na putu prema uzajamnom poštivanju, uvažavanju, suradnji za opće dobro čovječanstva, koje je prihvatljivo razumu svakoga bez obzira na vjersku pripadnost.

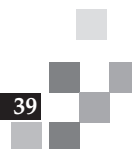
2.2.2.2. Suradnja religija u borbi protiv sekularizma

Oduvijek postoji težnja za razgraničenjem između vjere kao duhovnog i javnog života. Tijekom povijesti ta težnja rezultirala je rađanjem antagonizma između vjere i znanosti, vjere i sekularizma. Sekularizam, kao takav, teži sveći čovjeka isključivo na njegovu materijalnu dimenziju i na svaki pokušaj uklanjanja Boga s obzora čovječanstva, a poznato je da je svaki takav pokušaj proizveo mnoga nasilja.¹⁶⁴ Papa Franjo, suočen s takvom situacijom, poziva na odgovornost i zauzetost svih religija da svjedoče iskonsku otvorenost transcendenciji koja je usađena u čovjekovo srce: „Poglavito u svijetu trebamo raspirivati žeđ za apsolutnim i ne dopustiti da prevlada jednodimenzionalan pogled na ljudsku osobu prema kojemu se čovjeka svodi na ono što proizvodi

¹⁶² Usp. *Isto*.

¹⁶³ Usp. Jerko VALKOVIĆ, Papa Franjo i novi oblici komunikacije u naviještanju radosti evanđelja, 33-34.

¹⁶⁴ Usp. Massimo INTROVIGNE, *Tajna pape Franje*, 63-66.

Stjepan BALOBAN – Đurđica TRPUTEC: *Papa Franjo: Pontifikat nade*

i ono što troši, to je jedna od najopasnijih zamka našega vremena.¹⁶⁵ Čovjeka se ne može svesti samo na ono vidljivo, materijalno, čovjek nije rob konzumerizma kojim ovaj svijet upravlja. Zbog toga mu se mora omogućiti prostor transcencije kako bi kroz temeljna filozofsko-teološka pitanja pokušao proniknuti odgovore o nastanku i smislu postojanja svijeta i čovjeka. U tome je i sama budućnost religija jer su one izraz duboke potrage za smislom života, plod propitivanja čovjeka samog sa sobom i u odnosu s Bogom.¹⁶⁶

Papa, također, osjeća bliskost i s onim ženama i muškarcima koji, premda se ne priznaju pripadnicima nijedne religijske tradicije, ipak tragaju za istinom, dobrotom i ljepotom Boga, zalažući se oko obrane ljudskog dostojanstva, izgradnje mirna suživota i čuvanju svega stvorenoga.¹⁶⁷ Prema tome, iz Papinih govora i nastojanja oko ekumenskog i međureligijskog dijaloga uočavamo težnju za univerzalizmom koji nadilazi svaki oblik vjerske ili nacionalne različitosti. Nadilazi svako neslaganje, nesolidarnost, apriorno osuđivanje i međusobno neprihvatanje. Iako različiti, svi su jednako ljudi, s jednakim dostojanstvom djece Božje. U temelju tog Papinog govora o univerzalizmu i pozivu na zajedničku odgovornost jednih za druge stoji Isusova univerzalna poruka spasenja koja uključuje svakoga čovjeka i čitav svijet. Ona je ujedno poruka nade, o kojoj papa Franjo ne prestaje svjedočiti.

3. Papa koji budi nadu u Crkvi

Pitanje kako prepoznati Crkvu u današnjem svijetu, sažima ono oko čega svojim poslanjem želi svjedočiti papa Franjo. On, naime, neprestano osvješćuje da je Crkva otajstvena stvarnost prisutna u svakom kršćaninu, a osobito u onim potrebitima. Nadalje, polazeći od sebe i vlastitog svjedočanstva, potiče na promjene u Crkvi, ali, također, i na promjene u svijetu. Na taj način utječe da vidljiva Crkva, kao dio svijeta, prepozna veliku odgovornost življenja autentičnosti života u vjeri i nadi. Također, promatrajući reakcije u svijetu na djelovanje pape Franje, možemo reći da je njegov prvi korak nade za čovjeka u Crkvi i svijetu upravo način života i rada, a osobito otvorenost i spremnost na kritiku.

¹⁶⁵ Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 42.

¹⁶⁶ Usp. Jorge Mario BERGOGLIO – Abraham SKORKA, *O nebu i zemlji. Razmišljanja pape Franje o obitelji, vjeri i ulozi Crkve u 21. stoljeću*, 169. Riječ religija potječe od lat. *religare* - što znači ponovno se povezati s Bogom, tražiti ga kroz duboku potragu.

¹⁶⁷ Usp. Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 42.

3.1. Pontifikat koji traži promjene u kršćanskom životu

U ovom trećem poglavlju diplomskog rada želimo analizirati pogled pape Franje na život u Crkvi, kako u odnosu na negativnosti koje se događaju, tako i s obzirom na pozitivnosti koje bude nadu. Svjestan ljudske dimenzije Crkve i polazeći od osobnih grijeha i grijeha svih njezinih članova, Papa ne proziva pojedince, nego poruku evanđelja upućuje svima. Drugim riječima, Papa traži promjene u kršćanskom životu kako bi Crkva na vjerodostojan način mogla biti prisutna u današnjem svijetu. Stoga, u okviru govora o obraćenju i promjenama, Papa na prvom mjestu ističe zauzetost oko obnove susreta s Isusom Kristom i hrabrosti svjedočenja, zatim ukazuje na opasnost od duhovne svjetovnosti, kršćanskog trijumfalizma, te ogovaranja i klevete kao trajnim iskušenjima Crkve.

3.1.1. Misijska duhovnost i otvorenost za druge

Kada Franjo govori o izazovima Crkve, nema posebno mjesto za klerike i laike, nego govori o iskušenjima s kojima se u kontekstu globalizirane kulture suočavaju pastoralni djelatnici, dakle svi koji rade u Crkvi - od biskupa pa do najnižih i najskrivnijih crkvenih službi.¹⁶⁸ Budući da je početak Franjina pontifikata obilježen *Godinom vjere*, koju je proglasio njegov prethodnik Benedikt XVI., papa Franjo postojeće iskušenje pastoralnih djelatnika argumentira upravo na temelju apostolskog pisma *Porta fidei*.¹⁶⁹ Koristeći sliku zatvorenih i zaključanih vrata srca pastoralnih djelatnika, Papa pokušava slikovito prikazati egzistencijalnu stvarnost same Crkve, odnosno upozoriti na problem nedostatka misijske duhovnosti čiji je uzrok u nedostatku vjere same Crkve. Put vjere započinje krštenjem, ali vjera nije gotova stvar, ona je zalaganje iz dana u dan, trajni hod i gradnja odnosa s Bogom. Nužno je, dakle, otvoriti vrata srca kako bi vrata vjere – koja su sam Isus Krist¹⁷⁰ – ispunila svaku našu nadu, otklonila strah, nesigurnost, te dala hrabrosti i snagu svjedočenja po Duhu Svetomu. Vraćajući se neprestano na evanđelje, Papa kazuje: „Otvoriti vrata srca, kao što su učinili učenici iz Emausa, moleći ga da ostane s nama kako bismo mogli proći kroz vrata vjere te da nas sam Gospodin dovede do shvaćanja razloga zbog kojih vjerujemo, kako bismo poslije išli i naviještali ga. Vjera pretpostavlja donošenje odluke da budemo s Gospodinom kako bismo s njime živjeli i dijelili ga s braćom.“¹⁷¹ Prema tome, temelj misijskog i evange-

¹⁶⁸ Usp. EG, br. 76, 64.

¹⁶⁹ Usp. BENEDIKT XVI., *Porta fidei – Vrata vjere. Apostolsko pismo u obliku motuproprija pape Benedikta XVI. kojim se proglašava Godina vjere (11.X.2011.)*, Zagreb, 2012.

¹⁷⁰ Usp. Papa FRANJO, *U potrazi za pravim blagom. Jutarnje propovijedi iz Svete Marte*, 9.

¹⁷¹ Jorge Mario BERGOGLIO/Papa FRANJO, *Samo nas ljubav može spasiti*, Split, 2015., 7.

lizacijskog poslanja jest obnova susreta s Isusom Kristom koji preobražava, koji pomaže izaći iz vlastite nesigurnosti, straha i individualizma.

Na taj način, bez obzira na svijet koji katkad širi razočaranje i nepovjerenje prema poruci evanđelja, Crkva ostaje vjerna svom kršćanskom identitetu. Ona je pozvana živjeti sliku kršćanskih korijena, osobito kroz gorljivost i radost naviještanja, žrtvu, prihvaćanje križeva, svjedočanstvo, misijski zanos i zajednički život. Stoga realizam misionarskog naviještanja i služenja pastoralnih djelatnika Papa vidi u teološkoj sintagmi *misionari- -učenici*. Spomenuta sintagma počiva na djelatnom dinamizmu sadašnjega trenutka i biti kršćana 21. stoljeća.¹⁷² Drugim riječima, učenik-misionar jest svaki krštenik kojemu je središte Isus Krist, od kojeg dolazi poziv i poslanje prema egzistencijalnim periferijama.¹⁷³ U tom kontekstu decentralizacije pojma misionara-učenika, treba iščitavati i Papin eksplicitni poziv na vjerodostojnost i radikalnost upućen kompletnoj današnjoj Crkvi: „Iziđimo, dakle, iziđimo i pružimo svima život Isusa Krista. Ponovit ću i ovdje za čitavu Crkvu (...) draža mi je Crkva koja je doživjela nezgodu, koja je ranjena i prljava zato što je izišla na ulice, nego Crkva koja je bolesna zbog zatvorenosti i komocije hvatanja za vlastite sigurnosti. Ne želim Crkvu koja je zabrinuta za to da bude središte, a naposljetku biva zatvorena u klupko opsesija i procedura.“¹⁷⁴

Dakle, da bi kršćani autentično živjeli svoju vjeru, trebaju izaći iz sebe samih i postati graditelji mostova prema drugima, po uzoru na Krista.¹⁷⁵ Sigurnost izlasku daju riječi Uskrsloga upućene učenicima i današnjoj Crkvi: „Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem“ (Iv 14,27). Papa objašnjava da ovo nisu tek riječi pozdrava, nego obećanje i dragocjeni dar Duha Svetoga: „Duh Krista uskrsloga izgoni strah iz srca apostola i potiče ih da iziđu iz dvorane Posljednje večere i pronose evanđelje. Imajmo i mi hrabrosti svjedočiti vjeru u Krista uskrsloga! Ne smijemo se bojati biti kršćani i živjeti kao kršćani.“¹⁷⁶ Spomenuti citat jasno upućuje na posvetnu snagu Duha Svetoga koji potiče na evangelizaciju i djeluje u svim krštenicima te ih čini istinskim učenicima-misionarima.¹⁷⁷ Upravo ta svijest, da poziv i misijski poslanje dolazi od Boga, vraća nadu u misijski zanos!

¹⁷² Usp. Branko MURIĆ, Narod Božji kao nositelj navještaja Crkve. *Evangelii gaudium* i misionarska preobrazba Crkve, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4, 483-484.

¹⁷³ Usp. *Isto*, 490.

¹⁷⁴ EG, br. 49, 43.

¹⁷⁵ Usp. Gianni VALENTE, *Franjo, papa s kraja svijeta*. Osoba, ideje, stil, Zagreb, 2013., 70-71.

¹⁷⁶ Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 90.

¹⁷⁷ Usp. EG, br. 119, 96.

3.1.2. Duhovna svjetovnost

U daljnjem govoru o izazovima u Crkvi papa Bergoglio navodi jedan čimbenik koji se pokazuje presudnim za kršćanski život našega vremena, a to je duhovna svjetovnost.¹⁷⁸ Poveći Papin govor o duhovnoj svjetovnosti pronalazimo u apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium* u kojoj iznosi: „Duhovna svjetovnost, skriva se iza privida pobožnosti ili čak ljubavi prema Crkvi, sastoji se u traženju ne Gospodinove slave, nego slave ljudske i osobne dobrobiti.“¹⁷⁹ Prema Papi, „riječ je o suptilnom načinu da se traži ‘svoje, a ne ono što je Isusa Krista’ (Fil 2,21).“¹⁸⁰ Kako za sve, tako i za izazov duhovne svjetovnosti, Papa pronalazi utemeljenje u biblijskom tekstu. Konkretno navodi Gospodinovu kritiku upućenu farizejima koji svojom vjerom i djelima nisu težili za vječnom Božjom slavom, nego prolaznom ljudskom (usp. Iv 5,44).¹⁸¹ Upravo na tragu prepoznate kulture odbacivanja čovjeka u svijetu, Papa duhovnom svjetovnošću želi ukazati na prisutnost istog problema u Crkvi, u čijoj je pozadini odbačen Bog. Stoga, duhovna svjetovnost prisutna u Crkvi za Papu ima „neusporedivo razornije učinke od bilo koje svjetovnosti koja je jednostavno moralne naravi.“¹⁸² Nadalje, u srži Papina razmatranja o duhovnoj svjetovnosti i potrebi da se Boga stavi na prvo mjesto, stoji povjerenje: „Crkvu se može čuvati, može se za nju brinuti, zar ne? To i trebamo činiti svojim radom. Ali važnije je ono što čini Gospodin: jedino on može zloga gledati u lice i pobijediti ga.“¹⁸³ Tek kada Bogu priznamo da je on sam protagonist naših djelovanja, to jest da sva slava, čast i hvala pripada njemu, dobit ćemo potrebni mir. U to nas papa Franjo uvjerava riječima: „Mir, pravi mir se ne kupuje. On je Božji dar. Njegov dar Crkvi. Da bi ga dobili, kršćani trebaju povjeravati Crkvu Bogu, moleći ga da se za nju brine i da je brani od zasjeda zloga koji čovjeku nudi drukčiji mir, svjetovni, a ne pravi mir.“¹⁸⁴

¹⁷⁸ Za kategoriju ‘duhovne svjetovnosti’, koju u svojim izričajima upotrebljava papa Franjo, smatra se da potječe od njegova subrata isusovca kardinala Henrija de Lubaca. Međutim, istraživanjem njenog značenja utvrđeno je i stvarno podrijetlo. Tako je spomenuta kategorija duhovne svjetovnosti zapravo predmet rasprave poznatog engleskog teologa njemačkog podrijetla, benediktinca Anscara Voniera. Sadržaj o ‘duhovnoj svjetovnosti’ donosi u poglavlju o darovima Duha Svetoga i o tome kako grijeh protiv Duha Svetoga nastaje kada u sebi ‘zatimimo Duha’ i svjesno se oglušimo na njegove poticaje. Usp. Massimo INTROVIGNE, *Tajna pape Franje*, 44-46.

¹⁷⁹ EG, br. 93, 77.

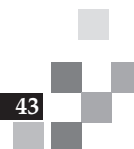
¹⁸⁰ Isto, 78.

¹⁸¹ Isto.

¹⁸² Isto, bilj. 71, Henry DE LUBAC, *Méditation sur l'Église*, Pariz, 1968., 321.

¹⁸³ Papa FRANJO, *U potrazi za pravim blagom. Jutarnje propovijedi iz svete Marte*, 87.

¹⁸⁴ Isto.

Ako uzmemo u obzir i to da je papa Franjo isusovac, nije teško prepoznati kako su njegova briga i poziv na opasnost od duhovne svjetovnosti povezani upravo s temeljnim geslom Družbe Isusove koje glasi: „Ad maiorem Dei gloriam“ („Sve na veću slavu Božju“). Papa, dakle, želi u središte kršćanskog života i djelovanja pastoralnih djelatnika vratiti slavu Božju, to jest da sve što činimo, bude prvenstveno na slavu Boga, a ne antropocentričnog imanentizma.¹⁸⁵ Temeljni sadržaj Papine kritike upućene Crkvi jest da ne smije vremenito djelovati tako da bi se svidjela ljudima, nego Kristu. Prema tome, jedini poziv Crkvi da bi opstala u svijetu jest kristocentrizam, odnosno da se u središte pobožnosti stavi Kristova slava, a ne ljudska i osobna dobrobit.¹⁸⁶ Na kraju, Papa duhovnu svjetovnost smatra najvećom napasti i grijehom za Crkvu: „Možemo graditi mnogo toga, ali ako ne ispovijedamo Isusa Krista, stvar jednostavno ne ide. Postati ćemo nevladina organizacija humanitarnog karaktera, ali ne i Crkva, Gospodinova Zaručnica.“¹⁸⁷

3.1.3. Kršćanski trijumfalizam

Osim nedostatka misijske duhovnosti i prisutnosti duhovne svjetovnost, u središtu Papina razmišljanja o izazovima Crkve stoji kršćanski trijumfalizam. U jednoj propovijedi, na temelju odlomka iz Markovog evanđelja koje opisuje Isusov put s učenicima prema Jeruzalemu gdje ga čeka osuda i smrt (usp. Mk 10,32-45), papa Franjo razmatra i poistovjećuje tadašnje Isusove učenike s današnjim učenicima, vjernicima. Opisuje kako su u trenutku kada je Krist bio pred ispunjenjem svojega poslanja, učenici raspravljali o uređenju Crkve i tko je među njima najveći. Imali su naime neko svoje viđenje Crkve i kraljevstva Božjega koje nije odgovaralo Isusovom navješćaju. Upravo u slici odbacivanja osude, muke i križa krije se kršćanski trijumfalizam. Danas također, naglasio je Papa, „postoji opasnost da podlegnemo napasti kršćanstva bez križa, kršćanstva na pola puta. To je napast. (...) Hoćemo trijumf, a da ne pođemo na križ.“¹⁸⁸ Ovim riječima Papa je želio istaknuti kako trijumfalizam (svjetovni) u Crkvi koči Crkvu, a tako i kršćanski trijumfalizam koči kršćane, jer trijumfalistička „Crkva polovična je Crkva. Crkva koja se zadovoljava time da je dobro uređena, sa svim službama, sve na mjestu, sve divno, učinkovito, ali kada bi se odrekla mučenika, bila bi to Crkva koja samo misli na trijumfe, na uspjehe; koja se ne

¹⁸⁵ Ovim pojmom Papa opisuje očitovanje kojemu vode posebno dva oblika duhovne svjetovnosti: gnosticizam, te autoreferencijalni i prometejski neopelagijanizam. Usp. EG, br. 94, 78.

¹⁸⁶ Usp. EG, br. 93-97, 77-80.

¹⁸⁷ Saverio GAETA, *Papa Franjo – život i izazovi*, 70.

¹⁸⁸ Papa FRANJO, *U potrazi za pravim blagom. Jutarnje propovijedi iz Svete Marte*, 156.

drži Isusova pravila koje glasi: do trijumfa preko neuspjeha. Preko ljudskog poraza, poraza križa. Toj smo napasti svi izloženi.¹⁸⁹ Vidljivo je da se plodnost naviještanja evanđelja ne mjeri prema kriterijima ljudskog vrjednovanja, nego po suobličenju s Kristovim križem i „ako ostanemo u tome misteriju, zaštićeni smo i od svjetovnog i od trijumfalističkog gledanja na poslanje, i od obeshrabbrenosti koja može nastati kada smo suočeni s kušnjom i neuspjehom.“¹⁹⁰

Da bi mogla slijediti Kristovu logiku križa, Papa poziva Crkvu na molitvu za milost poniznosti, kojom iz ljubavi prema Kristu svaki kršćanin s radošću nosi križ koji ga izgrađuje, a po uskrsnuću vodi u novi život. Poniznost Isusa „koji završava na križu. To je za kršćanina zlatno pravilo: ići, napredovati i poniziti se. Ne može se ići drugim putem. Ako se ja ne ponizim, ako se ti ne poniziš, nisi kršćanin. Ali zašto se moram poniziti? Da dopustiš da sva Božja milosrdna ljubav dođe tim putem, jedini koji je on izabrao – nije izabrao nijedan drugi – putem koji će završiti na križu. I onda, u pobjedi uskrsnuća.“¹⁹¹

3.1.4. *Ogovaranje i kleveta*

Nakon kršćanskog trijumfalizma papa Franjo ukazuje, i to izričito i jasno, na još jednu opasnu i razarajuću pojavu koja je prisutna u Crkvi, a to su grijesi protiv osme Božje zapovijedi – kleveta i ogovaranje.¹⁹² Polazeći uvijek od onog konkretnog, od situacije u kojoj se svatko može pronaći, Papa navodi: „Počinje se vrlo obzirno: ‘Ma ne želim loše govoriti ni o kome, ali čini mi se da...’ i onda završi tako da ‘ocrnjujem’ blišnjega. Baš tako! Koliko se u Crkvi ogovara! Koliko mi kršćani ogovaramo! A ogovaranje je ‘upravo ocrnjivanje, nanošenje zla drugome’, kao da se drugoga želi umanjiti, da bi sebe uzvisilo.“¹⁹³ Koliko smo stvarno svjesni da se više puta nepotrebno uplićemo u tuđe živote na različite načine, a najčešće uspoređivanjem koje vodi prema ogorčenosti i zavisti te zavr-

¹⁸⁹ *Isto*. S tim u svezi papa Franjo nadovazuje se na molitvu, te napominje kako u milosti za koju molimo, treba znati prihvatiti božanski način, a taj način uključuje križ.

¹⁹⁰ Massimo INTROVIGNE, *Tajna pape Franje*, 259.

¹⁹¹ Papa FRANJO, *U potrazi za pravim blagom. Jutarnje propovijedi iz Svete Marte*, 36. Temeljitiji govor o poniznosti sadržan je u knjizi: Papa FRANJO, *Poniznost. Put prema Bogu*, Split, 2014.

¹⁹² Osmu Božju zapovijed: „Ne reci lažna svjedočanstva“, zabranjuje krivotvorenje istine u odnosima s drugim. Taj moralni propis proistječe iz zvanja svetoga naroda da bude svjedokom svoga Boga koji jest istina i hoće istinu. Povrede istine, riječima ili djelima, izražuju čovjekovo odbijanje da se obveže na moralnu ispravnost. U tom kontekstu razlikujemo grijeh klevete i ogovaranja. Ogovaranje je kada bez opravdanog razloga otkrivamo tuđe pogreške ili manjkavosti bez njihova znanja, a kleveta je kada netko neistinitim tvrdnjama škodi dobrom glasu drugih osoba te daje povod za krive sudove o njima. Usp. KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE, Zagreb, 1994., br. 2464. 2475-2479, 601.604.

¹⁹³ Papa FRANJO, *U potrazi za pravim blagom. Jutarnje propovijedi iz Svete Marte*, 131.

šava upravo ogovaranjem drugoga? Kako bi svoju misao približio ljudima, Papa se u izričaju o ogovaranju poslužio metaforičkim govorom u kojem je tu ružnu naviku usporedio sa slikom medene karamele: „Uzmeš jednu i kažeš: Ah kako je lijepa! Onda drugu i treću, pa još jednu pa te na koncu zaboli trbuh. Takvo je ogovaranje, na početku slatko, a onda te uništi, uništi ti dušu.“¹⁹⁴ Upravo takvo bezrazložno iznošenje tuđih pogriješaka, uništavanje dobrog glasa neke osobe suprostavlja se onom potrebnom razgovoru u ljubavi koji želi ukazati na pogriješke drugoga, ali bez javne osude ili izrugivanja. Mnogi vjernici ne shvaćaju koliko takvim ponašanjem nanose štetu i zlo sebi (trujući svoju dušu), zatim bližnjima, a, na naposljetku, i Crkvi, to jest mističnom Tijelu Kristovu kojem pripadaju! Baš kao u obraćanju svijetu i svjetskim moćnicima, kada Papa govori da je ekonomija isključivanja ubojstvo koje ide protiv ljudskog dostojanstva, tako je i ogovaranje za njega na razini ubojstva: loše govoriti o nekome znači ubiti njegovo dostojanstvo, uskratiti mu mogućnost da se obrani i opravda: „To je pomalo Kajinov duh: ubijanje brata, samo jezikom.“¹⁹⁵ Takvo ponašanje, smatra Papa, nagriza kršćanstvo, a naposljetku razara.

Kleveta kao i ogovaranje za Papu je „griješ, ali i nešto više jer želi razoriti Božje djelo i izvire iz nečega vrlo lošega: izvire iz mržnje. A tko mrzi, taj je Sotona. Laž i kleveta idu zajedno jer su jedna drugoj potrebne kako bi napredovale.“¹⁹⁶ Vidimo kako je izvorište svakog grijeha čovjekovo srce zatrovano mržnjom koju sije otac laži, to jest Sotona. Da bi shvatili ozbiljnost i razarajuće posljedice takvog ponašanja koje narušava našu savjest i odnos s drugima, s Bogom, dobro je prisjetiti se drugog poglavlja i Papinog govora o siromašnima koje, kada izbjegavamo, zapravo bježimo od trpećeg Krista koji je prisutan u njihovim životima. Tako i ovdje u onima koje klevećemo, prema Papi, „šamaramo“ Isusa u njegovoj djeci, u njegovoj braći, izdajemo ga, prodajemo poput Jude.¹⁹⁷ Stoga je naše obraćenje sadržano upravo u riječima iz Matejeva evanđelja: „Što god učinite jednom od ove moje najmanje braće, meni učinite!“ (Mt 25,40). Ovim riječima pozvani smo na nasljedovanje Krista po primjeru njegova života: *proexistere*¹⁹⁸ – biti za druge i u službenju drugima. Ukoliko se, dakle, život kršćanina shvati kao pricijepjenost Kristu, nužno proizlazi da je onda i bit svakoga kršća-

¹⁹⁴ *Isto.*

¹⁹⁵ *Isto.*

¹⁹⁶ *Isto*, 51.

¹⁹⁷ *Usp. Isto*, 132.

¹⁹⁸ Ovaj latinski termin u kristologiju je prenio Heinz Schürmann, koji kaže da je bit Isusova bića proegzistencija, to jest da je On za nas. Tu misao iznio je već i nicejski simbol, tumačenjem otajstva inkarnacije ‘radi nas i našega spasenja’.

nina proegzistencija, služenje, izlaženje prema drugome, ne osuda, odbacivanja, uspoređivanje, kleveta i ogovaranje. Samo trajna prisutnost Krista u životima vjernika jedina je nada za opstojnost Crkve u svijetu.

3.2. Kler i Crkva

Razmišljajući o svećenicima kao onima koji na poseban način uprisutnjuju Krista u Crkvi i svijetu kroz sakrament svetoga reda, Papa ih poziva na veliku odgovornost i opasnost od klerikalizma i karijerizma koji su danas, nažalost, postali normalna pojava u životima nekih svećenika. Svojim nastojanjima Papa želi vratiti izvorni smisao i značaj svećenika u Crkvi, čija je istinska vlast služiti, a ne biti služen. Uzor je u Gospodinu koji poziva na služenje, ali ne samima sebi nego drugima (usp. Iv 10,11). Snažnu poruku o ulozi svećenika i biskupa u Crkvi papa Bergoglio izrekao još davne 2001. g. na Biskupskoj sinodi u Argentini, što nam je poznato iz prvog poglavlja u prikazu Papinoga životnog puta prije pontifikata. Prema toj poruci, svećenik prije svega treba biti Božji čovjek, čovjek zajedništva i misionarstva, čovjek nade i služitelj evanđelja za nadu svijeta.¹⁹⁹ Treba kročiti sa svojim narodom, biti svećenik s mirisom ovaca, a danasve biti milosrdni svećenik po uzoru na samo milosrđe koje je Isus Krist.

3.2.1. Svećenici s mirisom ovaca

Prvo hrvatsko izdanje knjige govora i homilija pape Franje *Ne dajte da vam ukradu nadu* na poseban način posvećuje pozornost njegovu stupanju na Petrovu stolicu.²⁰⁰ Tako u jednoj od spomenutih homilija papa Franjo upečatljivim se riječima obratio svojoj braći svećenicima: „To vas molim: budite pastiri s ‘mirisom ovaca’, neka se to osjeća.“²⁰¹ Ovim riječima želio je naglasiti neodvojivu povezanost svećenika-pastira s njegovim stadom, odnosno vjernicima. No, da bi ovaj Papin slikoviti govor bio što jasniji, potrebno je sagledati ga u kontekstu uloge i značenja poziva pastira. U knjizi *Crkva milosrđa*, stoga, stoji: „Pozvani smo i postavljeni za pastire, ne od samih sebe, već od Gospodina i ne zato da služimo sebi samima, već stadu koje nam je povjereno, služiti mu sve dotle da smo spremni položiti život poput Krista, dobrog pastira (usp. Iv

¹⁹⁹ Usp. Gianni VALENTE, *Franjo, papa s kraja svijeta*, 36.

²⁰⁰ Usp. Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 7. U knjigu su stoga uvrštena sva Papina obraćanja vjernicima od početka pontifikata, tj. od 13. ožujka 2013. i prvoga pojavljivanja na središnjem balkonu bazlike sv. Petra, pa do 1. travnja 2013. godine, njih devetnaest. A od uskrsnog ponedjeljka pa do 19. svibnja 2013. godine isključivo kateheze na općim audijencijama srijedom i govori uz molitvu Kraljice neba.

²⁰¹ Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 61.

10,11).²⁰² Bog je uvijek prvi, on poziva: „Ne izabraste vi mene, nego ja izabrah vas“ (Iv 15,16). Upravo tu stvarnost, koju se često uzima zdravo za gotovo, svaki svećenik i biskup dužan je u sebi oživjeti. To je jedini način povratka na izvore svoga poziva, tj. uporišnu točku iz koje kreće put svećeništva. Uzor u pozivu na služenje i navještaj jest sam Isus, Dobri pastir, koji nije došao da mu služe, nego da služi i spasi ono što je izgubljeno (usp. Lk 12,34). Tako se i današnji pastiri svakoga dana trebaju pouzdati u milost i snagu koja dolazi od Gospodina, preuzeti odgovornost i kročiti ispred stada, ali također usred i iza stada. Drugim riječima, svećenici trebaju biti pastiri koji hode sa svojim stadom i u svojem stadu. Na taj način izbjeći će rak karijerizma i pokazati da su svećenici učitelji i odgojitelji svoga naroda ne samo riječju, nego prije svega konkretnim svjedočenjem života.²⁰³ Samo oni koji istinski prate svoje vjernike na njihovu putu (kao i sve one koji će se obratiti), mogu s njima dijeliti radost i nadu, teškoće i trpljenja, kao braća i prijatelji, ali još više kao oci koji su kadri slušati, shvaćati, usmjeravati, ljubiti.²⁰⁴

Uz služenje, Kristovo pomazanje preko svećenika namijenjeno je svemu narodu kojem je svećenik poslan. Na osobit način to opisuju riječi Psalma 133: „Kao na glavi ulje dragocjeno što silazi na bradu, bradu Aronovu, što silazi na skute haljina njegovih“ (Ps 133,2). Riječ je o Aronu, velikom svećeniku, te o njegovu pomazanju ‘za’, koje se slijeva s njegove glave sve do skuta njegova svetoga ruha. Za Papu ova je slika svećeničkog pomazanja poticaj da se svaki svećenik u njoj pronade, jer svrha dragocjenog ulja kojim je svećenik pomazan nije da sebe namiriše, nego da se taj miris razlijeva i doseže do periferije.²⁰⁵ Svećeničko pomazanje dano od Boga Oca preko Duha Svetoga mora, dakle, doprijeti do svih ljudi, osobito do periferija - onih siromašnih, bolesnih, ožalošćenih, usamljenih, isključenih i odbačenih. Oni su privilegirani članovi društva, potrebni duhovne i materijalne pomoći Crkve i svijeta.

U kontekstu ovog apela svećenicima Papa se obratio i vjernicima laicima da molitvom prate svoje svećenike na putu svetosti i pomazanja povjerenog im naroda Božjega: „Dragi vjernici, budite uz svoje svećenike svojom naklonošću i molitvom da uvijek budu pastiri po Božjemu srcu.“²⁰⁶ Samo unutarcrkvene reforme, to jest bolja povezanost svećenika i vjernika laika kroz molitvu i konkretnu suradnju, može donijeti dobro i nadu.

²⁰² Papa FRANJO, *Crkva milosrđa*, 103.

²⁰³ Usp. *Isto*, 107.

²⁰⁴ Usp. *Isto*, 104. Papa Franjo razmišljajući o svećenicima, posebno ističe one koji znaju imena svojih župljana.

²⁰⁵ Usp. *Isto*, 113.

²⁰⁶ Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 65.

3.2.2. Milosrdni ispovjednici

Otajstvo Božjeg milosrđa oduvijek je bila središnja tema u propovijedanju i djelovanju pape Franje, a osobito za vrijeme njegova pontifikata.²⁰⁷ Polazeći upravo od ovog našeg vremena i slike ranjenog čovječanstva koje ne zna kako liječiti te rane ili smatra da ih se uopće ne može liječiti, Papa nastoji osvijetliti lice Crkve koja ljudima ne spočitava njihove slabosti, nego ih liječi lijekom milosrđa.²⁰⁸ Možemo reći da ranjenom čovječanstvu želi pokazati majčinsko lice Crkve, one koja ne čeka da ranjeni pokucaju na njezina vrata, nego da im sama ide ususret tražeći ih na ulici i skrbeći se za njih. Stoga, da bi Crkvu još više potaknuo na autentičan život koji ispovijeda i naviješta milosrđe, papa Franjo proglasio je *Izvanredni jubilej milosrđa* riječima: „Lice milosrđa nebeskoga Oca je Isus Krist. Otajstvo kršćanske vjere kao da je sažeto u tim riječima. Milosrđe je postalo živo, vidljivo i dosegnulo je svoj vrhunac u Isusu iz Nazareta. (...) Tko vidi njega, vidi Oca (usp. Iv 14,9).“²⁰⁹ Upravo u ovoj slici Isusa Krista i njegovu odnosu prema grješnicima sadržan je temeljni poziv upućen svećenicima ispovjednicima danas: da iziđu prema svima i da im pristupaju s milosrđem.

Na tragu toga Papa oštro kritizira svećenike zbog svojevrsnog klerikalizma „koji je sav usmjeren na određivanje granica, na reguliranje života ljudi namećanjem preduvjeta i zabrana koji dodatno otežavaju već ionako teško svakodnevno življenje.“²¹⁰ Drugim riječima, Papa želi poručiti svećenicima da ne žive licemjerni stav farizeja kojim su uvijek spremni osuđivati, već da sa suosjećanjem priđu bijedi čovječanstva, jer su i sami potrebni milosrđa. Nadalje, Papa kritizira i pretjeranu znatiželju kojom pojedini svećenici za vrijeme sakramenta pomirenja previše zadiru u grijeh pokornika. Takav pristup obično stvara kontra-efekt i zbog toga mnogi vjernici ispovjedaonicu kasnije doživljavaju kao „sobu za mučenje“, a ne kao vrata milosrđa, gdje svaki koji kroz njih uđe treba iskusiti ljubav Boga koji tješi, oprašta i daje nadu.²¹¹ U tom kontekstu

²⁰⁷ Otajstvo Božjeg milosrđa prati papu Franju zapravo od samog početka njegova poziva. To nam dokazuje izraz: „Miserando atque eligendo“ iz homilije engleskog monaha Bede Časnoga, koji je Jorge Mario Bergoglio preuzeo za svoje biskupsko geslo. Ono opisuje Matejev poziv, u kojem Isus vidje carinika (Mateja) i budući da ga je pogledao s osjećajem ljubavi i izabrao ga, reče mu: „Slijedi me“. U toj slici Papa ponizno prihvaća sebe kao grešnika, ali i prepoznaje neizmjereno Milosrđe koje mu je dalo snage da postane svećenik. Znao je da sam svojim snagama to ne može, jedino s Božjim milosrđem. Usp. Andrea TORNIELLI, *Papa Franjo. Cjelovita biografija – život, ideje i poruke*, 95-96.

²⁰⁸ Usp. Papa FRANJO, *Božje je ime Milosrđe. Razgovor s Andreom Torniellijem*, Split, 2016., 9.

²⁰⁹ Papa FRANJO, *Misericordiae vultus – Lice milosrđa. Bula najave izvanrednog godina milosrđa* (11.IV.2015.), Zagreb, 2015., br. 1, 5. (dalje: MV)

²¹⁰ Papa FRANJO, *Božje je ime Milosrđe. Razgovor s Andreom Torniellijem*, 9.

²¹¹ Usp. MV, br. 3, 6.

Papa ističe važnost prisutnosti osjećaja srama koji svećenik treba prepoznati kod pokornika. Za Papu „stid je milost koju treba moliti, on je dobar, pozitivan čimbenik, jer nas čini poniznima“.²¹² Prema tome, stid kod pokornika dobar je znak na putu do savršenog kajanja.

Nadalje, u pristupu prema onima koji dolaze na ispovijed, premda nemaju prethodno spomenutu milost srama i pokajanja za počinjene grijehe, potrebno je tražiti bilo kakvu pukotinu kroz koju bi mogla djelovati Božja milost.²¹³ Jer sama činjenica da neka osoba dolazi u ispovjedaonicu, pokazuje da postoji početak pokajanja, makar ga i ne bila svjesna. Bog ne želi da se itko izgubi, zato milosrđe treba biti temelj na kojem počiva život Crkve i njezino pastoralno djelovanje.²¹⁴ Da bi svećenici u tome uspjeli, potrebno je vratiti se evanđelju, tako da Crkva preko njih bude slika milosrdnog Oca koji čeka na povratak izgubljenog sina (usp. Lk 15,11-32), da pristupa onome koji je obolio od gube i ponovno ga uključuje u zajednicu (usp. Lev 13,45-46), da poput Dobroga pastira ostavlja cijelo stado kako bi pošao za izgubljenom ovcom (usp. Lk 15,3-7), da po uzoru na Isusa ne osudi preljubnicu koja je po Mojsijevu zakonu trebala biti kamenovana (usp. Iv 8,1-11).

Prema tome, Isusov milosrdni stav brani grješnika od neprijatelja, brani ga od pravedne osude. Obrćajući se svećenicima, Papa je osobito naglasio: „To vrijedi i za nas. Koliki bi od nas možda zaslužili osudu! I bila bi pravedna. Ali On oprašta.“²¹⁵ Upravo iskustvo milosrđa, koje su svećenici prethodno sami imali, polazište je za izlazak prema onima koji su marginalizirani, grješni. Tako služba koju svećenik obavlja od strane Boga – da oprašta grijehe – zahtjeva da u njegovu srcu vlada mir, da ne postupa loše s vjernicima, da bude krotak, milosrdan, da zna sijati nadu u srca ljudi. Prema Papi, onaj svećenik „koji nema tu raspoloživost duha, bolje je da ne podjeljuje taj sakrament dok se ne popravi.“²¹⁶

²¹² Isto, 42.

²¹³ Da bi ga bolje razumijeli, papa Franjo navodi primjer iz jednog romana Brucea Marshalla. Glavni lik opat Gaston, trebao je ispovijediti mladoga njemačkog vojnika. On je priznao svoju strast prema ženama i svoje brojne ljubavne avanture. Otac mu je rekao da se treba pokajati, a on će mu: „Kako ću se pokajati? U tome sam uživao pa kada bih bio u prilici, opet bih to učinio. Kako da se pokajem?“ Onda je opatu Gastonu, koji je želio udijeliti odrješenje tomu pokorniku koji je već bio osuđen na smrt, sinula misao pa ga je pitao: „Ma je li ti žao što ti nije žao?“ Mladić je spontano odgovorio: „Da, žao mi je što mi nije žao.“ To jest žao mi je što se ne kajem. Upravo to žaljenje malena je pukotina na koju papa Franjo upućuje ispovjednike. Potrebnu ju je tražiti jer ona otvara vrata i omogućuje potrebno odrješenje. Usp. Papa FRANJO, *Božje je ime milosrđe. Razgovor s Andreom Tornielli-lijem*, 48-49.

²¹⁴ Usp. MV, br. 10, 16.

²¹⁵ Papa FRANJO, *Božje je ime Milosrđe. Razgovor s Andreom Tornielli-lijem*, 13.

²¹⁶ Papa FRANJO, *Radost naviještanja*, Split, 2014., 124.

U obraćanju svećenicima kao odgovornima za podjeljivanje sakramenata, Papa se obraća i vjernicima svjedočivši upravo o ljepoti primanja darova sakramenata, koje nam Bog pruža kroz majku Crkvu. Ono što je Papi posebno na srcu i što ponavlja kao poziv jest poruka da nikada ne smijemo zaboraviti na Božje milosrđe: „Gospodin se nikada ne umara praštati: nikada! Mi se umorimo tražiti oprostjenje.“²¹⁷ A to oprostjenje dolazi upravo po službi svećenika, kojim nas Bog prima u novi zagrljaj, vraća na dostojanstvo krštenika i omogućuje da ponovno ustanemo i nastavimo put, jer „to je naš život, neprestano iznova ustajati i nastavljati put“,²¹⁸ naglašava papa Bergoglio. Dužnost svećenika upravo je ta da kao milosrdni ispovjednici trajno na to podsjećaju.

3.3 Laici u Crkvi

Ekleziologija Drugog vatikanskog koncila ističe viziju Crkve kao cjelokupnog naroda Božjega u kojem se hijerarhija vidi kao ona koja služi svome narodu.²¹⁹ To je osobito vidljivo kroz prethodni naslov *Kler u Crkvi*, koji su poput pastira pozvani pratiti i voditi svoj narod. U ovom naslovu želimo više istaknuti ulogu i poslanje vjernika laika iz perspektive pape Franje koji kaže da je „svaki krštenik, neovisno o položaju u Crkvi i stupnju vjerske izobrazbe, aktivan nositelj evangelizacije i bilo bi neprimjereno zamišljati neki plan evangelizacije koji će provoditi stručnjaci, dok će ostatak vjerničkog puka biti tek puki primatelj.“²²⁰ Također, na misao *Dogmatske konstitucije o Crkvi „Lumen gentium“*, koja govori o vjernicima laicima kao moćnim glasnicima vjere u stvarima kojima se valja nadati (usp. Heb 11,1),²²¹ papa Franjo potiče ih da riječju i životom u svakom trenutku neumorno svjedoče i brane vjeru Crkve. U tom kontekstu traži od laika da prije svega budu radosni svjedoci evanđelja, svećenikovi suradnici i kršćani s punim radnim vremenom, uvijek *spremni* dati obrazloženje nade onima koji to budu tražili (usp. 1 Pt 3,15).

3.3.1. Biti kršćani s punim radnim vremenom

Ono što se danas pokazuje kao nedostatno u životu Crkve jest nepotpuna uključenost vjernika laika u svjedočanstvu žive vjere.²²² Uočava se opterećenost i težnja za prostorima osobne slobode, koji na osobit način dovode u pitanje vjernost kršćanskom identitetu. U kontekstu već spomenutog Papinog

²¹⁷ Papa FRANJO, *Božje je ime Milosrđe. Razgovor s Andreom Torniellijem*, 9.

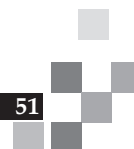
²¹⁸ Papa FRANJO, *Radost naviještanja*, 124.

²¹⁹ Usp. LG, br. 18, 110-111.

²²⁰ EG, br. 120, 97.

²²¹ Usp. LG, br. 35, 147.

²²² Usp. Branko MURIĆ, *Narod Božji kao nositelj navještanja Crkve*, 475.

poziva na promjene u kršćanskom životu i obnove misijske duhovnosti pastoralnih djelatnika, većina vjernika laika i dalje izbjegava obveze vezane uz apostolat jer im oduzimaju slobodno vrijeme. Ako, pak, pogledamo na duhovni život vjernika laika, uočavamo pobožnost koja pruža određenu osobnu utjehu, ali ne i susret s drugima. Zato se, naspram očekivane otvorenosti i radosne evangelizacije, uočava naglašeni individualizam, kriza identiteta i opadanje gorljivosti. Uzrok prisutnog vjerskog relativizma i privatizacije vjere vjernika laika papa Franjo definira kroz egoističnu mlitavost i sterilni pesimizam. Smatra da brojni laici svoju službu ne shvaćaju kao trajni poziv koji ima odgovornost za druge, nego se ograničavaju boreći se za sebe i svoje slobodno vrijeme u kojem mogu raditi što požele. Na evangelizacijsku zadaću gledaju kao na „opasan otrov, a ne kao radostan odgovor na ljubav Boga koji nas okuplja na misijsko poslanje i čini nas potpunima i plodonosnima.“²²³ Isto tako, razočarani stvarnošću, Crkvom ili sami sobom, laici žive u napasti da se prepuste beznađu i pesimizmu, premda su pozvani biti sol zemlje i svjetlo svijeta (usp. Mt 5,13-16). U tom kontekstu, papa Franjo, citirajući kardinala J. Ratzingera, radikalno opominje na „bezlični pragmatizam svakodnevnog života Crkve, u kojem sve naizgled teče uobičajenim tijekom, a zapravo vjera sve više slabi i zapada u sve jadnije stanje.“²²⁴ Drugim riječima, govori da se razvija „psihologija groba koja malo-pomalo kršćane pretvara u mumije iz muzeja.“²²⁵ Na taj način polog vjere postaje muzej koji se samo razgledava, a ne živi.

Međutim, ne želeći generalizirati ovaj problem vjernika laika, papa Franjo navodi i primjer onih kršćana koji se potaknuti Božjom ljubavlju bez obzira na sve nesebično daruju u služenju i brizi za bližnje: „Zahvaljujem za lijep primjer koji mi daju toliki kršćani koji s radošću prinose svoj život i vrijeme. To me svjedočanstvo tješi i podupire u mojoj osobnoj težnji da nadvladam egoizam kako bih se još intenzivnije mogao posvetiti svojoj zadaći.“²²⁶ Ovim citatom Papa ukazuje na važnost zajedničkog hoda prema Kristu i međusobnog svjedočanstva koje budi nadu. Biti istinski kršćanin, vjernik laik stoga znači slijediti Isusa na način da se izađe iz sebe samih, iz vlastitog egoizma, straha i pesimizma, kako bismo mogli prihvatiti križ koji vodi u novi život, koji daje

²²³ EG, br. 81, 68.

²²⁴ *Isto*, br. 83, 69, bilj. 63, Joseph RATZINGER, *Današnja situacija vjere i teologije*. Predavanja na susretu spredsjednicima biskupskih komisija za nauk vjere iz Latinske Amerike, odračnom u Guadalajari u Meksiku 1996. Objavljeno u *L'Osservatore Romano* 1. studenoga 1996.; citirano u: PETA OPĆA KONFERENCIJA BISKUPA LATINSKE AMERIKE I KARIBA, *Dokument iz Aparecide* (29. lipnja 2007.), 12.

²²⁵ EG, br. 83, 69.

²²⁶ *Isto*, br. 76, 65.

radost.²²⁷ Za Papu evangelizacijsko poslanje i svjedočenje vjerskog života vjernika laika nema radnog vremena, ono treba biti prisutno uvijek i svugdje, a počinje u obitelji koja je kućna crkva (*Ecclesia domestica*), zatim na radnom mjestu, u župi, kroz angažman u različitim crkvenim pokretima i udrugama. Na poseban način očituje se u ustrajnosti svakodnevnog činjenja duhovnih i tjelesnih djela milosrđa, koja bude nadu u postojanje dobra, pravednosti, vjernosti, ljubavi, drugim riječima, bude nadu u Božju opstojnost i vječni život!

Zaključak

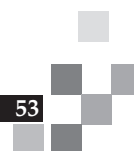
Trenutak izabranja Jorgea Maria Bergoglia za papu, točnije njegovo prvo obraćanje vjernicima, sadrži temelj crkvenog i pastoralnog plana njegova pontifikata: „A sada započinjemo taj put: biskup i narod. Taj put Rimske Crkve koja predsjeda u ljubavi svim Crkvama. Put je to bratstva, ljubavi i povjerenja među nama. Molimo uvijek za nas: jedan za drugoga. Molimo za čitav svijet da vlada veliko bratstvo. Želim da vam ovaj put Crkve koji danas započinjemo i u kojemu će mi pomagati moj kardinal vikar, koji je ovdje prisutan, bude plodonosan za evangelizaciju ovoga tako lijepoga grada.“²²⁸

Jedna od riječi koju papa Franjo najviše rabi kada razmišlja o kršćaninu i Crkvi, upravo je riječ *put*: „Mislim da je to doista najljepše od svih naših iskustava: biti član naroda na putu, na putu u povijesti, zajedno sa svojim Gospodinom, koji hodi među nama!“²²⁹ Komplementarnost ovih dvaju citata prikaz je slike o putu Crkve kroz povijest, putu zajedništva između biskupa i naroda, putu prema vječnom životu po Kristu s Kristom i u Kristu. Osim što je sadržajno objašnjena u nekoliko rečenica Papina citata, simbolika puta od velike je važnosti za prikaz ovog diplomskog rada, u kojem je sadržana kao njegova bitna odrednica. Prema tome, nije slučajno što naslov prvog poglavlja: *Životni put Jorgea Maria Bergoglia – pape Franje* integrira upravo riječ *put*. Opisujući tako razdoblje života Jorgea Maria prije pontifikata, cilj mi je bio ukazati da je put kojim je kročio tijekom svog mladenaštva, svećeničke i biskupske službe isti onaj put na koji kasnije kao Papa poziva svoj narod: put poniznosti, skromnosti, molitve, služenja, mira, predanja, ljubavi, povjerenja u Boga, put nade kojim predsjeda Krist koji je sam „put, istina i život“ (Iv 14,6). Od iznimne je važnosti, stoga, bilo prikazati Papinu prošlost koja ga je odredila u njegovoj sadašnjosti. Po uzoru na Krista bliskost i blizina prema onim najpotrebnijim članovima društva bila je i ostala nakana njegova svećeničkog, biskupskog i papinskog puta. O činjenici hoda

²²⁷ Usp. Papa FRANJO, *Crkva milosrđa*, 89.

²²⁸ Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, 9.

²²⁹ Papa Franjo, *Crkva milosrđa*, 92.

zemaljske Crkve kroz povijest, Crkve koja je prisutna u svijetu, papa Franjo ističe njezinu nezamjenjivu odgovornost i ulogu izlaska u dijalogu prema svakom čovjeku, vjerniku ili nevjerniku. Tako, s obzirom na sadržaj drugog poglavlja, uočljiva je inicijativa pape Franje u nastojanju oko zajedničkog puta Crkve i svijeta, koji se ostvaruje u zajedničkom zalaganju oko nepovrjedivosti ljudskog života i dostojanstva, unatoč nepravednim gospodarskim strukturama. Vidljiva je snaga pape Franje koji se ne ustručava otvoriti dijalogu, uputiti kritiku svjetskim moćnicima, ukazati na rane čovječanstva za koje svi nosimo odgovornost. Nadalje, nastojanje oko ostvarenja kulture susreta, dijaloga od velike je važnosti i za ekumenizam, čiji je smisao hod s Bogom i braćom kršćanima koji jedini vodi prema jedinstvu u Crkvi, ali i svijetu. Papa se uzdiže iznad podjela, ističe univerzalni pogled Crkve koja s ostalim kršćanima treba težiti ostvarenju jedinstva, tom potrebnom svjedočanstvu za nadu svijeta, da su u Kristu svi jedno. Isto je i u odnosu na međureligijski dijalog, koji je uvjet za postizanje mira u svijetu i ostvarenje svjedočanstva u otvorenosti prema transcenciji koja je usađena u srcu svakog čovjeka. Čovjek, naime, nije samo materija, potrošački konzument kakvim ga želi okarakterizirati današnje društvo, nego je religiozno biće koje kroz traženje smisla života i patnje zapravo raspiruje žeđ za apsolutnim koji ruši jednodimenzionalnu sliku čovjeka u svijetu. Kao rezultat posljednjeg poglavlja istaknuto je Papino neumorno zalaganje u Crkvi, osobito na području kršćanskog života pastoralnih djelatnika koje je potrebno promjena. Uz te promjene, koje jednako vrijede kako za svećenike, redovnike i redovnice tako i za vjernike laike, papa Franjo ukazuje na važnost njihova zajedničkog hoda koji se u Kristu trajno obnavlja i čini Crkvu sposobnom u njenom slušanju, naviještanju i svjedočenju u svijetu.

Iz prikaza i analize životnog puta i djelovanja Jorgea Maria Bergoglia, pape Franje, koji smo učinili u ovom diplomskom radu, dobivamo odgovor na polazišno pitanje iz uvoda, o njegovu načinu aktualizacije nade u Crkvi i svijetu koju nije lako ostvariti. Odgovor se krije upravo u kontekstu njegovih poziva upućenih Crkvi i svijetu, kojima sam daje veliki primjer. On se osobito očituje kroz posebnost kerigmatskog navještaja te proročki jezik i osobni stil. Riječ je o autentičnom načinu predočavanja evanđelja Isusa Krista u današnjoj Crkvi i svijetu, kojim ostaje zadivljena većina Božjega naroda, ali i mnogi drugi ljudi dobre volje. Stoga je rezultat ovoga rada potvrda kako svojim skromnim gestama i naukom papa Franjo ne traži samo promjene izvana, nego utire put vjerdostojnog i uvjerljivog kršćanstva življenog prema duhu evanđelja, potičući na promjene iznutra. Baš takav, za mnoge je njegov pontifikat doista pontifikat nade koji jamči novi početak upućen svakom čovjeku u Crkvi i u svijetu.